

ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS
Rektori otsus: 7-2/126-1
Teabevaldaja: Sisekaitseakadeemia
Juurdepääsupiirangu alus: AvTS § 35 lg 1p 5¹
Lõpptähtpäev: 11.01.2027
Vormistamise kuupäev: 11.01.2022

Sisekaitseakadeemia

Sisejulgeoleku Instituut

Rain Saar

**KRIMINAALLUURE FUNKTSIOON VARAVASTASTE
KURITEGUDE TÕKESTAMISEL**

Magistritöö

Juhendaja:

Ülle Vanaisak, MA

Kaasjuhendaja:

Nils Sempelson, MA

Tallinn 2022

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Sisejulgeoleku instituut	Veebruar 2022
Töö pealkiri eesti keeles: Kriminaalluure funktsioon varavastaste kuritegude tõkestamisel	
Töö pealkiri võõrkeeles: The role of criminal intelligence in the prevention of crime against property	
<p>Magistritöö on kirjutatud eesti keeles, eesti- ja inglise keelse kokkuvõttega. Töö on esitatud 92-l leheküljel, millest põhiosa maht on 88 lehekülge. Töös esitatud andmete illustreerimiseks on koostatud 12 tabelit ja 1 joonis. Töös on kasutatud 130 eesti- ja inglisekeelset allikat.</p> <p>Magistritöö eesmärk on välja selgitada PPA prefektuurides ILP tunnustele vastava kriminaalluure meetodika funktsioon varavastaste kuritegude tõkestamisel ja töötada välja ettepanekud kriminaalluure meetodika süsteemsemaks rakendamiseks PPA prefektuurides. Magistritöö eesmärgi saavutamiseks püstitati 4 uurimisülesannet: analüüsida teaduskirjanduse alusel võrdlevalt erinevate politseistrateegiatega mõju varavastase kuritegevuse dünaamikale; analüüsida ning võrrelda PPA-s SKT üksuste ning menetlusüksuste põhimõtteid kriminaalluure meetodika rakendamisel; viia läbi varavastase kuritegevuse analüüs kriminaalluure meetodika rakendamise ja varavastase kuritegevuse vaheliste seoste hindamiseks; koostada ettepanekud Politsei- ja Piirivalveametile teooriale ning empiirilisele uuringule tuginedes kriminaalluure meetodika süsteemsemaks rakendamiseks.</p> <p>Magistritöö eesmärgi saavutamiseks ja uurimisülesannete täitmiseks kasutati juhtumiuuringut, andmekogumismeetoditena kasutati varavastase kuritegevuse analüüsi ning poolstruktureeritud intervjuusid. Uuringu tulemusel koostas magistritöö autor ettepanekud Politsei- ja Piirivalveametile kriminaalluure meetodika süsteemsemaks rakendamiseks.</p>	
Võtmesõnad: kriminaalluure, teabepõhine politseistrateegia, politseitöö efektiivsus, rakendamine, hindamine, varavastane kuritegevus	
Võõrkeelsed võtmesõnad: criminal intelligence, intelligence-led policing, effective police work, implementation, evaluation, crime against property	
Magistritöö seos riiklike arengukavade ja prioriteetidega: Euroopa Liidu sisejulgeoleku strateegia (2010), Siseturvalisuse arengukava 2020-2030 ning PPA strateegia (2020)	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
<p>Töö autor: Rain Saar</p> <p>Olen koostanud magistritöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.</p> <p>Allkiri:</p>	
Vastab lõputöö nõuetele Juhendaja: Ülle Vanaisak	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele Kaasjuhendaja: Nils Sempelson	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud Kolledži direktor/ instituudi juhataja:	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. KRIMINAALLUURE METOODIKA RAKENDAMISE TEOREETILISED ALUSED ..	10
1.1 Politseistrateegiate efektiivsuse hindamine	10
1.2 Kriminaalluure teabepõhise politseistrateegia komponendina	20
1.3 Varavastase kuritegevuse kontseptsioon	28
2. KRIMINAALLUURE METOODIKA RAKENDAMISE UURING	35
2.1 Uurimuse metoodika	35
2.2 Kriminaalluure funktsioon varavastase kuritegevuse tõkestamisel	36
2.2.1 Varavastase kuritegevuse analüüs	36
2.2.2 Intervjuude analüüs	43
2.3 Järeldused ja ettepanekud	67
KOKKUVÕTE	74
SUMMARY	77
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	80
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	88
Lisa 1. Tabelid	89
Tabel 13. Varavastane kuritegevus Eestis 2015 (magistritöö autori koostatud)	89
Tabel 14. Varavastane kuritegevus Eestis 2016 (magistritöö autori koostatud)	89
Tabel 15. Varavastane kuritegevus Eestis 2017 (magistritöö autori koostatud)	89
Tabel 16. Varavastane kuritegevus Eestis 2018 (magistritöö autori koostatud)	90
Tabel 17. Varavastane kuritegevus Eestis 2019 (magistritöö autori koostatud)	90
Tabel 18. Varavastane kuritegevus Eestis 2020 (magistritöö autori koostatud)	90
Lisa 2. Menetlusüksuste intervjuu küsimused	91
Lisa 3. SKT juhtide intervjuuküsimused	92

MÕISTETE JA LÜHENDITE SELGITUS

Compstat- (*ingl.*) compare statistics – politseitöö juhtimise aruandluse süsteem

COP- (*ingl.*) Community Oriented Policing – kogukonnakeskne politseitöö

CHIS- (*ingl.*) Covert Human Intelligence Source – salajasele koostööle kaasatud isik

FSB- Venemaa Föderatsiooni Föderaalne Julgeolekuteenistus

HSP – (*ingl.*) Hot spots policing – kuumkohtadele suunatud politseitöö

ILP- (*ingl.*) Intelligence Led Policing – teabepõhine politseistrateegia

KarS- Karistusseadustik

KorS- Korrakaitseadus

KrMS- Kriminaalmenetluse seadustik

MAPPA- (*ingl.*) Multi Agency Public Protection Arrangements – õiguskaitse asutuste vahelise koostöö programm

Modus operandi – kuritegelik käitumismuster

NIM- (*ingl.*) National Intelligence Model – riiklik kriminaalteabe mudel

OFP- (*ingl.*) Offender Focused policing – sihtmärgipõhine politseitöö

POP- (*ingl.*) Problem Oriented Policing – probleemipõhine politseitöö

PPA- Politsei- ja Piirivalveamet

RSVKK- Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord

SKT- salajasele koostööle kaasatud isik

STAK- siseturvalisuse arengukava

ÜKT- üldkasulik töö

SISSEJUHATUS

Väliskeskonnast tingitud muutused ning vähene politseiressurs on politseiorganisatsioone sundinud leidma traditsiooniliste reageerimisele suunatud politseitöö strateegiate kõrval lahendusi, kuidas vähese ressursiga efektiivsemalt kuritegelikus keskkonnas toimuvaid protsesse mõista ning hallata (Fuentes, 2006, p. 2; Ratcliffe, 2008, p. 4). Loetletud probleemide lahendamisel on mitmed politseiasutused hakanud keskenduma reageerimise asemel andmete kogumisele ning nende analüüsile (Mashloane, 2014, p. 1). Rakendatavad strateegiad osutusid edukateks, millest hilisemalt arenes välja strateegia, mida tuntakse teabepõhise politseistrateegia (*ingl. intelligence-led policing- edaspidi ILP*) nime all.

ILP defineerimisel on autorid (Carter & Carter, 2009, pp. 8-13; Ratcliffe, 2008, pp. 13-14; James, 2011, pp. 265-268) veidi erinevatel seisukohtadel. Erinevaid teoreetilisi ILP struktuuri käsitlusi analüüsides on leidnud Eck, Clarke ja Petrossian (2013, pp. 16-17), et ILP kombineerib kuritegeliku olukorra analüüsist ning kriminaalteabe analüüsist pärinevaid andmeid, mille tulemusel formuleeritakse sünteesitud teabe alusel teabetooted, mis võimaldavad sihtmärgistada kuritegelikku keskkonda enim mõjutavad süsteemsed kurjategijad ning planeerida sihtmärkide mõjutamiseks edasised tegevused.

Vaatamata ILP erinevatele teoreetilistele tõlgendustele on mitmetes uuringutes on viidatud ILP-le kui kaasaegsele ja efektiivsele politseitöö strateegiale (Ratcliffe, 2008, p. 32; Guidetti, 2006, p. 87; Carter & Carter, 2009, p. 19; Mashloane, 2014, p. 232; Fuentes, 2006, p. 4). Tulenevalt strateegia täieulatusliku rakendamise ning hindamise komplitseeritusest, käsitleb magistritöö Politsei- ja Piirivalveameti (edaspidi PPA) prefektuurides rakendatavat ILP olulisemat komponenti - kriminaalluure meetodikat ning otsib lahendusi, kuidas meetodikat politseiprefektuurides valdkonnapõhiselt süsteemsemalt rakendada.

Varavastased kuriteod on suurima osakaaluga peitkuritegevuse liik (Justiitsministeerium, 2020, lk 1). Varavastaste kuritegude avastamine pelgalt menetluslike instrumentidega on väga ressursi- ja ajamahukas (Ratcliffe, 2008, p. 4) ning ei pruugi täita soovitud eesmärki, eriti kui teha seda juhtumipõhiselt (Wodhams, et al., 2007, p. 234). Seega on vaja taktikaliselt keskenduda just kuriteo sooritamise eelsele perioodile ning koguda ohuhinnangu alusel teavet isikute kohta staadiumis, kus neil on kavatsus hakata või jätkata varavastaste kuritegude toimepanemist, et minimeerida ühiskonnale tekitatavat varalist kahju. Järelikult selleks, et paremini tõkestada retsidiivset varavastast kuritegevust, on vaja senisest enam rakendada PPA-

s teabepõhist lähenemist ning tagada läbi selle efektiivsemaltinimeste elu, tervise ja vara kaitsmine, mis on siseturvalisuse keskmes olevad olulised väärtused (Siseministeerium, 2021, lk 6).

ILP strateegia on pälvinud mitmekülgset tähelepanu ka varasemates eestikeelsetes Sisekaitseakadeemia uurimustöodes. Kumm (2015, lk 7) uuris teabetoodete kasutamist juhtimisotsuste tegemisel kriminaalpolitseis, analüüsis teabe ning analüüsi rolli ning nägi edasise uurimisvajadusena teabepõhise politseistrateegia valdkonniti rakendamise võimaluste uurimist. Palo (2016, lk 7) analüüsis teoreetilisi teabepõhise politseistrateegia käsitlusi ning võrdles ja kombineeris neid Eesti kriminaalpolitsei töökorraldusega, leides et kriminaalpolitsei praktika ei vasta ILP teooriale ning ILP rakendamine eeldab **kriminaalluurele spetsialiseerumist** kriminaalpolitseis. Nendes uuringutes on tuginetud eelkõige ILP juhtivteoretikute Jerry Ratcliffe'i; David L. Carter'i ning Mike Maguire'i seisukohtadele ning käsitletud teabepõhise politseistrateegia ideaalmudelit. Praktikast leiavad rakendust pigem ideaalmudelistest tulenevad printsiibid (Suve, 2016, lk 17).

Töö teema on **uudne**, kuna varasemate uurimuste käigus on käsitletud teabepõhise politseistrateegia teoreetilisi lähtekohti ning juhtimistasandi otsustusprotsesse, kuid edasist uurimist vajab ILP olulisima komponendi, milleks on kriminaalluure meetodika, valdkonnapõhine rakendamine PPA prefektuurides ja selle funktsioon varavastase kuritegevuse tõkestamisel, mis kõrge retsidiivsusliku olemuse tõttu sobib ILP strateegia teoreetiliste lähtekohtadega.

Käesolevas magistritöös käsitletakse PPA prefektuurides rakendatavat kriminaalluure meetodika funktsiooni varavastaste kuritegude tõkestamisel ja avastamisel ning otsitakse võimalikke lahendusi, kuidas kriminaalluure meetodikat tõhusamalt rakendada. Andmete salajane kogumine on vahend lõppeesmärgi saavutamiseks, milleks on kuritegude ärahoidmine ja tõkestamine. Kuriteo tõkestamine tähendab edasiste kuritegude ärahoidmist- eesmärgiks on tõkestada kuritegeliku tegevuse jätkamine. (Laos, 2008, lk 2430) Kuriteo avastamisele suunatud teabe varjatud kogumine on samuti hõlmatud kuriteo tõkestamise eesmärgiga- seisnedes edasiste kuritegude toimepanemise ärahoidmises või jätkuva kuriteo lõpetamises (Kergandberg & Pikamäe, 2012, lk 306).

Käesolev töö on **aktuaalne**, sest Euroopa Liidu sisejulgeoleku strateegia (2010, p. 22), Siseturvalisuse arengukava 2020-2030 (2021, lk 26) ning PPA strateegia (2020, lk 1) rõhutavad kuritegude tõkestamise ja ennetamise alusena teabel põhinevat lähenemisviisi.

Teema aktuaalsus väljendub ka justiitsministeeriumi poolt koostatud ning 18.07.2019 Riigikogus heaks kiidetud strateegilises arengudokumendis „Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030“ milles märgitakse kriminaalpoliitika üheks prioriteediks korduvkuritegevuse ennetamine, mis on riigi erilise tähelepanu all (Justiitsministeerium, 2019, lk 9). Varavastane kuritegevus on Eestis kõrgeima retsidiivsusega kuriteoliik (Ahven, et al., 2018, lk 5), moodustades 2015. aastal 46% registreeritud kuritegudest (Ahven, et al., 2016, lk 60) ja 2020 aastal 38,6% registreeritud kuritegudest (Justiitsministeerium, 2020, lk 1) olles endiselt kõrgeima osakaaluga kuriteoliik.

Arvestades PPA järjest vähenevat inimressurssi (Olgo, 2016, lk 4), varavastase kuritegevuse kõrget retsidiivsuse määra (Ahven, et al., 2018, lk 5) ning tuginedes ILP strateegia sihtmärgikesksele lähenemisele (Peterson, 2005, p. 4), on mitmete demokraatlike välisriikide praktikatest juhindudes rakendatud PPA prefektuurides tööle kriminaalluurele spetsialiseeritud üksused (edaspidi – SKT), eesmärgiga tõsta politsei kriminaalluure ning teabehalduse võimekust. Mitmete autorite (Carter, et al., 2014, pp. 433-442; McGarrell, et al., 2007, pp. 143-144) hinnangul on ILP strateegia tervikliku rakendamise hindamine komplitseeritud ILP ühtse teoreetilise raamistiku puudumise tõttu, mistõttu tuleks ILP hindamisel keskenduda pigem meetodikate hindamisele. Eeltoodule tuginedes otsitakse magistritöös keske **uurimisprobleemina** vastust küsimusele: kuidas on PPA prefektuurides teabepõhise politseistrateegia tunnustele vastava kriminaalluure meetodika rakendamine toetanud varavastase kuritegevuse tõkestamist?

Magistritööga soovitakse leida vastused järgnevale **uurimisküsimustele**:

- 1) Milliseid politseistrateegiaid on rakendatud demokraatlikes välisriikides varavastaste kuritegude tõkestamisel?
- 2) Milline on PPA prefektuurides kriminaalluure funktsioon varavastase kuritegevuse tõkestamisel?
- 3) Kuidas on SKT üksuste tööle rakendumine mõjutanud varavastases kuritegevuses isikute kindlaks tegemise dünaamikat?
- 4) Millised on peamised probleemid kriminaalluure meetodika rakendamisel PPA prefektuurides?

Kavandatava magistritöö **eesmärk** on välja selgitada PPA prefektuurides kriminaalluure metoodika funktsioon varavastase kuritegevuse tõkestamisel ja töötada välja ettepanekud kriminaalluure metoodika süsteemsemaks rakendamiseks PPA prefektuurides.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks püstitatakse järgmised **uurimisülesanded**:

1. Analüüsida teaduskirjanduse alusel võrdlevalt erinevate politseistrateegiatega mõju varavastase kuritegevuse dünaamikale.
2. Analüüsida ning võrrelda PPA-s SKT üksuste ning menetlusüksuste juhtide seisukohti kriminaalluure metoodika rakendamisel.
3. Viia läbi varavastase kuritegevuse analüüs kriminaalluure metoodika rakendamise ja varavastase kuritegevuse vaheliste seoste hindamiseks.
4. Koostada ettepanekud Politsei- ja Piirivalveametile teooriale ning empiirilisele uuringule tuginedes kriminaalluure metoodika süsteemsemaks rakendamiseks.

Magistritöös püstitatud uurimisküsimustele vastuseid otsides analüüsitakse kriminaalluure metoodika rakendamist PPA prefektuurides ning hinnatakse metoodika funktsiooni varavastase kuritegevuse tõkestamisel. Uuringu tulemusena koostatakse PPA-le ettepanekud, kuidas kriminaalluure metoodikat süsteemsemalt PPA prefektuurides rakendada varavastaste kuritegude tõkestamisel.

Magistritöö **uurimisstrateegiana** kasutatakse juhtumiuuringut (*case study*) (Yin, 2003, p. 1), milles uuritakse organisatsiooniliste muutustega kaasnenud mõju organisatsiooni võimekusele tõkestada kuritegevust. Juhtumiuuringu eesmärgiks on konkreetse juhtumi kirjeldamine ja põhjuslike seoste väljaselgitamine (Flick, 2009, p. 134). Magistritöö keskendub prefektuuridesse loodud SKT üksuste funktsiooni määratlemisele varavastase kuritegevusega seonduvalt. Uurimisinstrumentidena kasutatakse magistritöös registreeritud kuritegude andmeanalüüsi (Flick, 2009, p. 255) ning poolstruktureeritud intervjuusid (Flick, 2009, p. 44). Andmeanalüüsi käigus hinnatakse registreeritud varavastase kuritegevuse dünaamikat aastatel 2015-2020. Analüüsile ning teooriale tuginedes sünteesitakse intervjuu küsimused. Intervjueeritavad leitakse eesmärgistatud valimi alusel (Teddlie & Yu, 2007, p. 80). Intervjuude analüüsi tulemusel selgitatakse välja kriminaalluure funktsioon varavastaste kuritegude tõkestamisel ning peamised kriminaalluure metoodika rakendamisega kaasnevad probleemid PPA prefektuurides.

Magistritöö võimalikult laialdase kasutamise huvides põhinetakse avalikel andmetel ning normatiivaktidel, mistõttu töös ei käsitleta PPA asutusesisest jälitustegevust ning

kriminaalluuret reguleerivaid piiratud juurdepääsuga üksikakte, mis seab **piirangud** andmekogumismeetoditele. Töös on kasutatud õigusaktide redaktsioone seisuga 01.11.2021. Ekspertintervjuude läbiviimisel keskenduti kriminaalteabe haldusele ning üksuste vahelise koostöö võimaluste parandamisele. Ekspertintervjuude läbiviimisel ei käsitletud riigisaladusega kaitstud teavet.

Magistritöö koosneb kahest peatükist. Töö esimeses peatükis analüüsitakse võrdlevalt erinevate politseitegevuste rakendamisega kaasneva mõju hindamise teoreetilisi lähtekohti varavastase kuritegevuse kontseptsioonist lähtuvalt. Teises peatükis hinnatakse empiirilise uuringu tulemusena kriminaalluure metoodika rakendamisega kaasnevat mõju varavastase kuritegevuse tõkestamisele. Teooriale ning empiirilisele uuringule tuginedes koostatakse PPA-le ettepanekud, kuidas süsteemsemalt rakendada teabepõhise politseistrateegia tunnustele vastavat kriminaalluure metoodikat PPA prefektuurides.

1. KRIMINAALLUURE METOODIKA RAKENDAMISE TEOREETILISED ALUSED

1.1 Politseistrateegiate efektiivsuse hindamine

Peatüki esimeses alapeatükis käsitletakse võrdlevalt erinevate levinumate politseistrateegiate olemust, hindamiskriteeriume ning peamisi tulemusindikaatoreid. Politseitöö efektiivsuse hindamisel keskendutakse strateegia valikust ja eesmärgist lähtuvalt peamiselt kuritegevuse heidutamisele või üldise turvatunde suurendamisele. Politsei mõju turvalisusele on enamasti väga selgelt piiritletud nii ajalisel, funktsionaalselt kui ruumiliselt (Suve, 2016, lk 22). Kontseptuaalselt jagunevad strateegiad kaheks. Kogukondlikud politseistrateegiad, mis on suunatud kogukonna liikmete turvatunde suurendamisele, ei lähtu kuritegevuse trendidest ning nende peamine eesmärk pole kuritegevust vähendada (Telep & Weisburd, 2012, pp. 23-26). Seevastu retsidiivsetele kurjategijatele suunatud politseistrateegiate peamine eesmärk on vähendada kuritegevust (Gilmore, 2014, pp. 47-48), mistõttu on nende strateegiate efektiivsus selgemate tulemusindikaatoritega mõõdetav. Magistritöös käsitleb autor strateegiaid, lähtudes nende lahtimõtestamisest Suve (2016, lk 12) käsitlusest, mille kohaselt strateegia on mudelitest tulenevate printsiipide rakendusprogramm.

Kuritegevuse heidutamise ning turvatunde suurendamise eesmärkideks seadmise kõrval tuleb politseistrateegiate efektiivsuse hindamisel arvestada ka politseiorganisatsiooni kui avaliku sektori organisatsiooni kontseptsiooniga. Organisatsiooniliste aspektide mõju politseistrateegiate efektiivsuse hindamisel on mitmetes teoreetilistes käsitlustes (Sharp, 2009, pp. 54-55; Maguire & Katz, 2002, pp. 505-507; Carter, et al., 2014, p. 4) kasutatud Karl Weick'i (1976, pp. 3-4) organisatsioonikäitumise teooriat (*ingl. loose coupling theory*), mida politseiorganisatsiooni kontekstis saab autori hinnangul tõlgendada kui asutuse allüksuste sümbioosi teooriat. Politseistrateegia rakendamine eeldab organisatsiooni struktuuriüksuste omavahelist kommunikatsiooni ja koostööd. Weick'i käsitluse kohaselt on avaliku sektori asutused ning asutusesisesed üksused omavahel nõrgalt sidustatud (*ingl. loosely coupled*), millest tulenevalt on igasuguse politseitöö strateegia rakendamine raskendatud. McGarrell, Freilich & Chermak (2007, p. 142) rõhutavad samuti, et ILP strateegia efektiivse rakendamise aluseks on **üksuste vaheline teabevahetus**. Weick (1976, p. 6) rõhutab asutuste paindlikkuse vajadust, mis tagab vajadusel ka ideoloogiliselt mittedobivate asutuste liidu ühise eesmärgi täitmisel. Sharp (2009, pp. 54-55) nendib, et välja kujunemata asutuste vaheline

koostööraamistik võib kaasa tuua asutuste vahelise võistluse ning vähendada organisatsioonide või allüksuste ülest strateegilist planeerimist. Kokkuvõtlikult tingib asutuste vaheline võimuvõitlus asutuste fragmenteerumise, mis vähendab asutuste ülest kommunikatsiooni. Asutuste vaheline teabehaldus muutub marginaalseks ning koostööraamistik on pigem näiline. (Sharp, 2009, p. 46) Tuginedes Karl Weick'i (1976, pp. 1-3) avaliku sektori asutuse kontseptsioonile ning üksuste ülest teabevahetust prioritseerivale ILP strateegiale (McGarrell, et al., 2007, p. 142), on autori hinnangul politseistrateegia efektiivsuse hindamisel oluline keskenduda politseiorganisatsiooni üksuste ülese teabevahetuse mehhanismidele ning sellest tuleneva koostööprotsessi toimimise hindamisele.

Eesti avaliku sektori mõju hindamise metoodika (Riigikantselei, 2014, lk 21-22) töötati välja Euroopa Komisjoni avalike teenuste mõju hindamise metoodika (Codagnone & Boccaredelli, 2006, pp. 11-21) alusel. Metoodika võtab arvesse vajadust hinnata teenuseid erinevate nurkade alt ning võimaldab hinnata teenuse pakkumuse tulemuslikkust riiklikest eesmärkidest lähtuvalt ning teenuse laiemat ühiskondlikku mõju. Mõõdikute kasutamine ei ole lihtne, kuna üldjuhul **mõõdetakse seda, mida on lihtne mõõta**. Selle all mõeldakse eelkõige automaatselt infosüsteemidest kogutavaid andmehulkasid, käsitsi kogutava info osas jääb alati kahtlus, kas info on täielik ning kas andmed on kvaliteetsed ja usaldatavad. (Riigikantselei, 2014, lk 23) Turu-uuringute AS-i poolt viiakse igal aastal läbi kombineeritud uuring, hindamaks Eesti elanike rahulolu politseitööga ning ohutunnet kuritegevuse ees (Turu-uuringute AS, 2016, lk 3-4). Uuring annab sisendi Politsei- ja Piirivalveametile tegevuste mõju hindamiseks ning organisatsiooni töö tõhustamiseks (Oper, 2015, lk 4). Elanikud soovivad näha, kuidas politsei rakendab talle usaldatud ressursse ning millisel moel see kajastub kõrgeenenud turvatundes (Braga & Schnell, 2013, pp. 341-342). Seevastu Sunshine & Tyler (2003, p. 520) leiavad, et elanikkonna hinnangut politsei suhtes kujundab pigem politsei suhtumine elanikkonda ning vähemal määral politseitöö kvaliteet. Hinkle & Weisburd (2008, p. 506) väidavad, et politsei jõuline kohalolek ja sekkumine tõstab oluliselt elanikkonna ohutunnet kuritegevuse ees. Teisalt võib politsei jõuline sekkumine tõsta ka politsei usalduskrediiti rahva hulgas nagu juhtus Eestis peale 2007. aasta aprillirahutusi (Kaasik, 2007, lk 73), mida ilmestab abipolitseinikuks saada soovijate arvu märkimisväärne tõus. Autori hinnangul oli sarnast lõhestumist märgata ka 2021. aastal aprillis toimunud nakkushaiguste ennetamise ja tõrje seaduse muutmise vastasel meeleavaldusel Toompeal, kus ohuhinnangust tulenev politsei jõuline kohalolek süvendas teatud sihtrühmas hirmu kasvava „politseiriigi“ vastu, kuid samuti tõi kaasa ohtralt toetust sotsiaalmeedias politseinikele ning meditsiinitöötajatele.

Kuritegevusest põhjustatud ühiskondlikku kahju minimeerimist eesmärgistav strateegia (*ingl. harm-focused policing*) keskendub kuritegevusega kaasneva ühiskondliku kahju vähendamisele läbi politseiliste tegevuste. Põhiliseks indikaatoriks on kuritegevusega seonduva ohutunde tajumise määr. Ohutunde hindamisel tuleb lähtuda ka kuriteo ohtlikkusest-missuguste õigushüvede vastu on kuritegu suunatud ning kui suures ulatuses õigushüved kuritegeliku käitumisega ohtu seatakse. Mõned kuriteod mõjutavad ühiskondlikku turvatunnet nii vähesel määral, et inimesed ei teatagi nendest. (Ratcliffe, 2015, pp. 64-167) Leggett'i (2003, pp. 45-46) hinnangul on registreeritud kuritegevuse arvuline näit halb indikaator politseitöö efektiivsuse hindamiseks, sest sõltub väga erinevatest subjektiivsetest teguritest, sealhulgas konkreetsest kannatanust ja juhtumi asjaoludest. Samas Moore & Braga (2004, p. 10) hinnangul on registreeritud ja latentsete kuritegude suhe oluline indikaator hindamaks politsei usaldusväärset ja tegelikku kuritegevuse taset, samuti tõstab politsei usaldusväärset kasvatamist kuritegudest teatamise arvu. Eestis ei teatata ligikaudu ¼ kuritegudest, neist 45 % ehk suurima osa moodustavad vargused (Turu-uuringute AS, 2016, lk 4).

Hindamissüsteemi kriitikud on väitnud, et paljude kuritegude ajendiks on sotsiaalmajanduslikust keskkonnast tulenevad faktorid, mistõttu ei ole võimalik konteksti väliselt hinnata ainult politseiliste tegevuste mõju konkreetse kuriteoliigi statistilisele arvukusele ning selle dünaamikale (Heaton & Tong, 2015, pp. 60-70). Seevastu Braga & Schnell (2013, p. 341) rõhutavad, et strateegia rakendamise hindamisel on oluline keskenduda just politseiliste tegevuste mõju hindamisele.

Kaasaegsed kogukonnale orienteeritud ning sihtmärgipõhised politseistrateegiad on välja arenenud traditsioonilisest reageerimisele orienteeritud politseistrateegiast (Kaasik, 2007, lk 16; Ratcliffe, 2008, p. 4). Traditsiooniliste politseistrateegiate alla kuulub teiste hulgas menetluse põhine kuritegevuse tõkestamine, mis sõltub füüsiliste tõendite ja tunnistajate olemasolust, mida ei ole võimalik ainult politseiliste tegevustega kontrollida (Gilmore, 2014, pp. 1-2). Politsei saab arendada organisatsiooni võimekust tõendite fikseerimisel ja talletamisel, mis tõstab kriminaalajade kohtukõlblikkust ning loob eeldused süüdimõistva kohtuotsuseni jõudmiseks, mis omakorda edastab kuritegelikele ringkondadele signaali, et politsei on võimeline tulemuslikult peitkuritegusid lahendama (Weisburd & Eck, 2004, pp. 49-51). Kriminaalmenetluse põhine strateegia hindamist on tehtud ajal, millal politsei hakkas rakendama kuritegevusele valdkonnapõhist lähenemist, mistõttu muutus ka kuritegevuse tõkestamine tulemuslikumaks (Whitaker, et al., 1985, pp. 395-416). Samuti on Weisburd & Eck (2004, p. 45) kritiseerinud traditsioonilist väljakutsete teenindamisel baseeruvat

politseistrateegiat kui kuritegevuse vähendamisele väga vähest mõju avaldavat strateegiat, kuna traditsiooniline politseitöö ei lähtu tegevuste planeerimisel kuritegevuse dünaamikast.

Traditsiooniliste politseistrateegiate vähene efektiivsus kuritegevuse tõkestamisel pani aluse kaasaegsemate politseistrateegiate kujunemisele. Eestiski laialdaselt rakendatav kogukonnakeskne politseistrateegia (*ingl. community policing - edaspidi COP*) on suunatud kuritegevusest tingitud ohutunde vähendamisele, kuid strateegia mõju kuritegevuse vähendamisele on ebaselge (Weisburd & Eck, 2004, p. 55). Telep & Weisburd (2012, pp. 22-26) ning Weisburd & Eck (2004, p. 52) on leidnud, et kogukonnakesksed ennetusüritused nagu naabrivalve programm, narkootiliste ainete tarvitamise vähendamisele suunatud ennetuskampaaniad ning kogukonnaga kohtumised ei vähenda kuritegevuse taset. Programmide mõju on suunatud turvalisuse tajumise ja turvatunde suurendamisele, kuid kurjategijate hälbivat käitumist programmide rakendamine oluliselt ei mõjuta (Telep & Weisburd, 2012, pp. 22-23). Kogukonnakeskse politseitöö tunnustele vastav politseitöö strateegia kätkeb endas nii kogukonnakeskset lähenemist kui ka probleemipõhist lähenemist (*ingl. problem-oriented policing- edaspidi POP*) (Kaasik, 2007, lk 29). Mõlema strateegia rakendamisel on rõhuasetus reageerimisel ning üldisel kuritegevuse vähendamisel. Tegevusi planeeritakse vastavalt kogukonnas toimunud sündmustele, millele reageerimine ei suuda mõjutada kuritegevuses avalduvaid suundumusi. (Ratcliffe, 2008, pp. 28-29)

Kogukonnakeskse politseitöö eesmärk on kogukonna kaasamise kõrval keskenduda kohtadele, kus on kuritegevuse või õigusrikkumiste tase kõrgeim (*ingl. hot spots*) (Kaasik, 2007, lk 23-24), mistõttu on COP rakendamise strateegia suunatud pigem kuritegevuse üldisele vähendamisele. Kogukondliku politseitöö efektiivsuse hindamisel on oluline keskenduda kuriteohirmu vähendamisele, elanikkonna kaasamisele ja kogukondlike probleemide lahendamisele (Bureau of Justice Assistance, 1994, p. 45). Kuritegevuse vähendamist ei seata eraldiseisvaks eesmärgiks, kuna kuritegevuse kasvu- ja langustrendid võivad muutuda politseist sõltumatute keskkonnast tingitud tegurite tõttu (Heaton & Tong, 2015, pp. 60-70). Braga & Schnell'i (2013, pp. 350-351) arvates ei ole politsei võimeline kontrollima kõiki kuritegevust põhjustavaid tegureid.

Kogukonnakesksetes politseistrateegiates kasutatakse järjest enam politseitegevuste suunamist kõrge kuritegevuse tasemega asukohtadele (*ingl. hot spot policing*), mis on tõestanud end maailmapraktikas kui efektiivne kuritegevuse tõkestamise strateegia (Groff, et al., 2015, p. 25). Preventiivne patrulltegevus, mille eesmärk on eelkõige politsei kohaloleku näitamine, on levinumaid ja vanemaid politseitegevusi, mis on asendunud järjest enam „kuumkohtades“

patrullimisega, mis on oluliselt suuremal määral avaldanud mõju **kuritegevuse vähenemisele piirkondades**, kus strateegiat rakendatakse. (Groff, et al., 2015, p. 25). Politseistrateegia efektiivsust mõõdetakse registreeritud kuritegude dünaamikaga konkreetses piirkonnas ning ajaühikus (Weisburd, et al., 2015, pp. 4-5). Mõju üldisele kuritegevuse vähendamisele ei ole tajutav, kuna võimaliku kõrvalmõjuna tõrjutakse piirkondadest välja kuritegevuse taset enim mõjutavad isikud. Sellega ei parandata kurjategijate hälbivat käitumist, vaid nende hälbiv käitumine avaldub suure tõenäosusega mõnes teises situatsioonis ja ruumis (Weisburd & Telep, 2015, p. 2), mis on kinnitust leidnud ka erinevates COP strateegiate projektides (Iain, 2011, p. 20; Groff, et al., 2015, pp. 40-42). Martin & Sherman (1986, pp. 155-172) on leidnud, et sihtsuunitlusega politseioperatsioonid tekitavad kuritegevusele lühiajalist heidutusefekti. Telep & Weisburd (2012, p. 24) on seevastu leidnud, et kombineerides POP strateegiat tegevustega kuumkohtades, võib mõju kuritegevuse vähendamisele konkreetses piirkonnas olla pikaajaline. POP strateegia hindamist on tehtud Suurbritannias Clevelandi politseijaoskonnas, mis nimetab ennast POP rakendamise üheks juhtivaks liidriks. Clevelandis rakendati POP strateegiat 82 korral ajavahemikul 1999-2000 (Cleveland Police, 2000, p. 3) kui registreeriti 65185 kuriteoteadet ning 99665 hädaabikõnet. Uuringus püstitati teoreetiline hüpotees, mille kohaselt iga lahendatud probleem aitaks ennetada kümme kuritegu, millest tulenevalt vähendaks POP rakendamine kuritegevust 1% võrra. Londonis läbiviidud uuringu (Dixon & Stanko, 1995, pp. 171-183) käigus selgus POP rakendamise hindamise fundamentaalne probleem, milleks on **probleemi ja lahendajate vahelise seose puudumine**. Ühtegi probleemi ei saa seostada konkreetse lahendajaga, millest tulenevalt puudub ka probleemi lahendamise eest vastutav isik (Dixon & Stanko, 1995, pp. 171-183). Tuginedes Goldstein'i (1990, pp. 32-34) POP strateegia olemusele ning võrreldes seda kogukonnakeskse (Kaasik, 2007, lk 16-22) ning teabepõhise strateegia (Ratcliffe, 2008, pp. 13-14) kontseptsioonidega, lähtuvad autori hinnangul mõlemad strateegiad, sõltumata erinevatest eesmärkidest, tegevuste planeerimisel probleemikesksest lähenemisest.

Kogukonnakeskseid politseistrateegiaid on kritiseerinud McGarrell, et al., (2001, p. 143) väites, et kuritegevuse vähendamist eesmärgistades on strateegiad, mis keskenduvad **konkreetsetele sihtmärkidele efektiivsemad** kui strateegiad, mis keskenduvad üldisele kuritegevuse vähendamisele. Sihtmärkidena käsitletakse ILP kontekstis kõrge retsidiivsusega kurjategijaid, kes mõjutavad oma kuritegeliku käitumisega enim ühiskondlikku turvatunnet ning kuritegevuse taset. Mitmete autorite (Piquero, et al., 2007, pp. 17-18; Wolfgang, et al., 1987, pp. 69-71) kinnitusel on väike hulk kurjategijaid vastutavad suure hulga kuritegude eest, mida Eesti

kontekstis kinnitavad ka Justiitsministeeriumi poolt koostatud retsidiivsusuuring (2018, lk 15) ning kuritegevuse analüüsid (Ahven, et al., 2015, pp. 90-91; Ahven, et al., 2017, pp. 128-132). Seevastu Braga, et al., (Braga, et al., 2015, p. 581) leiavad, et sihtmärkidele keskenduvad strateegiad ei suuda oluliselt kuritegevuse taset vähendada ning keskenduda tuleb keskkonnast tulenevatele kuritegevust soodustavate tegurite vähendamisele. Weisburd & Eck (2004, p. 60) on leidnud, et mida fookuseeritum ning sihtmärkidele kohandatud on politsei poolne strateegia, seda suuremal määral avaldab strateegia mõju kuritegevuse dünaamikale. Sõltumata kriitikast on ILP end vaieldamatult rahvusvahelises praktikas tõestanud kui üks **efektiivsemaid politseitöö strateegiaid nii latentse kui registreeritud kuritegevuse taseme vähendamisel** (Mashloane, 2014, p. 229).

Vastupidiselt kogukonna kaasamisele ja turvalisuse tagamise eest vastutuse jagamisele orienteeritud politseistrateegiatele, keskendub sihtmärgipõhine politseistrateegia (*ingl. offender-focused policing – edaspidi OFP*) politseitööle konkreetsema ning defineeritava raamistiku visualiseerimisele. Sihtmärgipõhisel strateegial on oluline osa teabepõhise politseistrateegia teoreetilisest raamistikust (Ratcliffe, 2008, p. 14; Loftus & Gool, 2011, p. 276). OFP rajaneb tõkestamise teoorial (*ingl. deterrence theory*), mille kohaselt avaldab kurjategijate kinnipidamine mõju nii kurjategijatele endile kui ka nende tutvusringkonnas olevatele kurjategijatele. Pidev psühholoogiline surve sihtmärkidele muudab nad ettevaatlikumaks ning võib muuta nende kuritegelikku käitumist. Suurem tähelepanu võib muuta mitte sihtmärgistatud kurjategijate tegutsemise teatud piirkondades vähem riskeerivamaks, mis vähendab nende kuriteo toimepanemise järgset tabamise võimalust. (Groff, et al., 2015, p. 27) Mitmete uuringute tulemusel (Martin & Sherman, 1986, pp. 155-172; Abrahamse, et al., 1991, pp. 141-168) suurendavad varjatud andmete kogumisele tuginevad ja retsidiivsetele kurjategijatele suunatud politseitegevused kurjategijate kinnipidamiste ning süüdimõistmiste arvu uurija kohta, mis omakorda suurendab avastatud kuritegude arvu. Kuritegevuse ning kuriteo ohvrite vähendamine on elanikkonna suurim ootus politseile (Moore & Braga, 2004, p. 10), mille täitmise ühe võimalusena näeb autor aktiivset politseitööd enim kuritegusid toimepaneivate kurjategijatega.

Politseistrateegiate efektiivsuse hindamist analüüsidest koostas autor järgneva illustreeriva tabeli, milles võrdlevalt käsitletakse strateegiate hindamiskriteeriume ning mõju kuritegevuse tasemele.

Tabel 1. Politseistrateegiate efektiivsuse hindamise ülevaade (Groff, et al., 2015, pp. 25-46; Ratcliffe, 2008, pp. 32-33; Santos, 2014, pp. 147-168 magistritöö autori koostatud)

Politseistrateegia	Olemus	Hindamine	Autorid	Mõju kuritegevuse tasemele
Preventiivne patrullimine	Turvatunde suurendamine läbi politsei kohaloleku näitamise, jalgsipatrull	Efektiivsus sõltub suuresti patrulltoimkonna koosseisust ning nende aktiivsusest, oskustest ning üldisest mentaliteedist	Klockars	(Foot Patrol Experiment-Police Foundation 1981) uuring näitas, et suureneb elanike turvatunne ning paranevad politsei ja elanike vahelised suhted, kuid kuritegevuse tase ei vähene
Traditsiooniline politseitöö (<i>ingl k. Standard Model of Policing</i>)	Väljakutsepõhine reageerimine, preventiivne patrullimine	Väljakutsete teenindamiseks vajalik võimekus on tagatud	Sherman	Peamine mõju on suunatud subjektiivsele turvatundele, kuritegevust vähendav mõju on minimaalne
Probleemipõhine politseistrateegia (<i>ingl k. problem oriented policing</i>)	Piirkonna probleemid kaardistatakse ning tegevused planeeritakse SARA mudeli alusel	Väljakutsete hulk korduvatele aadressidele väheneb. Probleemipõhine kuritegevus väheneb	Goldstein	Mitmetahulise olemuse tõttu on keeruline ühtset tegevuse mõju hinnata (Cleveland Police, 2000)
Kogukonnakeskne politseistrateegia (<i>ingl k. Community policing</i>)	Turvalisuse loomisesse on kaasatud erinevad koostööpartnerid. Turvalisuse loomine toimub koostöös.	Elanike rahulolu politseitöoga püsib kõrge ning hirm kuriteoohvriks langemise ees püsib madal	Kiehelä & Virta Skogan & Hartnett	Mõju kuritegevuse vähendamisele on minimaalne, mõju on suunatud turvalisuse tajumise suurendamisele
<i>Broken Windows policing/disorder policing</i>	Korratus ning õigusrikkumised ühiskonnas kasvavad ohutunnet kuritegevuse ees, väheneb sotsiaalne kontroll.	Strateegia eesmärk-väiksematele rikkumistele jõuline reageerimine vähendab raskete kuritegude hulka piirkonnas	Wilson ja Kelling Taylor	Uuringute tulemused on erinevad. Õigusrikkujaid mõjutab õiguskaualekale käitumisele hirm karistuse vältimatuse ees
Kuumkohtadele suunatud politseistrateegia (<i>ingl k. hot-spot policing</i>)	Kombineeritud politseitegevused piirkondades, kus registreeritud kuritegevuse tase on kõrge	Registreeritud kuritegude arv kuumkohtades väheneb	Braga; Sherman	Kuritegevus väheneb piirkondades, kus strateegiat rakendatakse, kuid võib kanduda üle teistesse piirkondadesse (Braga & Weisburd, 2010)
Sihimärkidele suunatud politseistrateegia (<i>ingl k. offender-focused policing</i>)	Kaardistatakse enim kuritegusid sooritavad isikud ning lähenetakse neile luurepõhiselt	Registreeritud kuritegude arv väheneb; sihtmärkide kinnipidamised ning informatsiooni laekumine sihtmärkide kohta kasvab	Wolfgang, Figlio ja Sellin Esbensen	Philadelphias läbiviidud uuring näitas, et vägivalda kuritegevus piirkonnas vähenes oodatuga võrreldes 42% (Groff, et al., 2015)
Compstat/MAPPA	Analüüsile tuginev õiguskaitseasutusi koondav ümarlaud, mis käsitleb retsidiivsete kurjategijate käitumist	Subjektiivse hindamise aluseks on kuritegeliku olukorra parem mõistmine ja tõlgendamine õiguskaitseasutuste poolt	William Bratton	Sihimärkide kriminaalne aktiivsus on paremini kaardistatud, kuritegevuse taset mõjutatakse retsidiivsetele kurjategijatele suunatud tegevuste kaudu
Teabepõhine politseistrateegia (<i>ingl k. Intelligence-led policing</i>)	Teabe kogumisele ning analüüsile keskenduv sihtmärgipõhine strateegia	Sihimärgistatud kurjategijate kriminaalse aktiivsuse heidutus	Ratcliffe Carter	Kuritegevuse tase ning kriminaalne aktiivsus väheneb (Brown, et al., 2004)

Philadelphias läbiviidud uuringuga (Groff, et al., 2015, pp. 28-46), mille eesmärk oli **hinnata võrdlevalt** erinevate politseistrateegiade rakendamise kaasnemat mõju vägivalda kuritegevusele selgus, et sihtmärgipõhise politseistrateegiaga suudeti vähendada vägivaldset kuritegevust suuremal määral kui probleemipõhise politseistrateegia ning kuumkohtades patrullimisega. Uuringus kaardistati Philadelphia kuritegevuse kuumkohad (81), mis jaotati kolme rühma: 1 rühmas suurendati jalgsipatrulle ning keskenduti politsei jõulisele kohaloleku näitamisele ning kogukonnaga suhtlemisele; 2 rühmas läheneti vägivaldakuritegevusele probleemipõhiselt SARA (*ingl. scanning, analysis, response, assesment*) mudelit kasutades ning 3 rühmas kaardistati kuumkohtades enim vägivaldakuritegevusi sooritavad sihtmärgid, kelle suunas alustati süsteemset politseitööd. Philadelphia politseijaoskonna teenindatav pindala on 143 ruutmiili ning jaoskonnas töötab 6500 politseiametnikku. Uurimisinstrumentidena kasutati vaatlust, intervjuusid ning kvantitatiivset andmeanalüüsi. Sihtmärgipõhine lähenemine andis ainsana märkimisväärseid tulemusi, vähendades prognoositud vägivaldakuritegevust 42% võrra. Uuringus toodi välja, et POP rakendamise tõhususe hindamine on komplitseeritud, kuna strateegial puudub selgepiiriline tegevusraamistik, samuti selgus piirkonna probleemide analüüsist, et vägivaldakuriteod pole piirkonnas sugugi peamine probleem. (Groff, et al., 2015, p. 44) Autori hinnangul on uuringu tulemused märkimisväärsed, sest erinevaid strateegiaid võrreldi sarnastel tingimustel ning hinnati ühise tulemusindikaatori alusel. Samuti on vägivaldakuriteod seotud kuumkohtadega rohkem kui varavastane kuritegevus, mis on pigem mõjutatud konkreetsete kurjategijate tegevusest, mitte asukohast (Weisburd & Telep, 2015, p. 6).

Mitmetest uuringutest (Martin & Sherman, 1986, pp. 155-172; Abrahamse, et al., 1991, pp. 141-168) selgub, et sihtmärgipõhise politseistrateegia rakendamise käigus tabatud kurjategijatele määrati pikemad vabaduskaotuslikud karistused kui kurjategijatele, kes tabati traditsiooniliste tegevuste käigus juhuslikult. Uuringud on keskendunud karistuste hindamisele ning uuringute käigus ei hinnatud kurjategijate süüdimõistmistega kaasnevat mõju üldisele kuritegevuse tasemele. Sihtmärgipõhise lähenemist on kritiseerinud Weisburd & Braga (2010, pp. 182-183), pidades seda kuritegevuse vähendamise seisukohalt väheefektiivseks strateegiaks ning leides, et politsei peab isikupõhiselt lähenemiselt muutuma kuumkohtadele suunatud tegevuste keskseks, pidades sellist lähenemist kuritegevuse vähendamise seisukohast kõige efektiivsemaks. Seevastu Haberman (2015, pp. 147-149) on leidnud, et ühendades sihtmärgipõhise lähenemise tegevustega kuumkohtades, võib politsei vähendada oluliselt registreeritud kuritegevust. Mitmetes uuringutes (Iain, 2011, p. 20; Gill, et al., 2014, p. 25) kus

varavastase kuritegevuse vähendamiseks on rakendatud kogukonnakeskseid politseistrateegiaid, on selgunud, et **kuritegevuse taset mõjutavad oluliselt retsidiivsed kurjategijad ning varavastase kuritegevuse tõkestamiseks on vaja politseiresurssi nendele suunata**. Sihtmärgipõhine politseitöö mõjutab ka elanikkonna subjektiivset õiglustunnet, kuna keskendub just nendele kurjategijatele, kes ühiskonna silmis saavad enim hukkamõistu. Elanikkond tajub, et politsei suunab oma ressursi ühiskondlikku turvatunnet enim mõjutavate kurjategijate tabamiseks, mis suurendab nende rahulolu politseitööga ning tahet politseid kuritegevuse tõkestamisel aidata. (Moore & Braga, 2004, pp. 6-9)

Tuginedes politseistrateegiate võrdlevatele uuringutele (Groff, et al., 2015, pp. 28-46; Santos, 2014, pp. 147-168) ning sihtmärgipõhise strateegia hindamist käsitlevatele uuringutele (Martin & Sherman, 1986, pp. 155-172; Abrahamse, et al., 1991, pp. 141-168) sünteesis autor järgmise politseistrateegia efektiivsuse hindamise lähteotsust: politseistrateegia rakendamisega kaasnev mõju kuritegevusele võib erineda ning sõltuda erinevate tegurite koostõust, taotletavast eesmärgist ning tulemusindikaatoritest. Autori hinnangul tuleb strateegia ning taktikaliste tegevuste planeerimisel analüüsida ning hinnata probleemi olemust ning tüpoloogiat. Kontseptuaalne erinevus laiapõhjalisele kogukonna kaasamisele suunatud strateegiate ning kitsamalt sihtmärgipõhisele kuritegevusele orienteeritud strateegiate vahel seisneb tulemuste mõõtmises. Kogukondlike tegevuste eesmärk on suurendada üldist turvatunnet elanikkonna seas, olles kogukonnale partner turvalisuse loomise protsessis (Kaasik, 2007, lk 133). Seevastu sihtmärgipõhiste tegevuste eesmärk on olla samuti kogukonnale partner turvalisuse loomises, kuid seda läbi selgepiirilise definitsiooni - politsei eesmärk on kaitsta elanikkonda enim turvalisust mõjutavate kurjategijate eest (Moore & Braga, 2004, p. 11) ning heidutada läbi sellise tegevuse üldist kuritegevust. Arvestades Groff, et al., (2015, pp. 25-46) eeltoodud seisukohti politseistrateegiate efektiivsuse hindamisel, järeltab autor, et kuritegevuse tõkestamise seisukohast tagab efektiivsuse põhjalik probleemi analüüs ja erinevate politseistrateegiate ning lähenemiste paindlik kombineerimise oskus.

Politsei peab tihti avaliku ning poliitilise surve saatel reageerima kiirelt eskaleerunud probleemide lahendamisele. Probleemi lahendamise ajakriitilisus on tihti põhjuseks, miks strateegia rakendamisel ei jõuta välja töötada rakendatava strateegia hindamismudelit, mistõttu puuduvad tihti ka tõendus põhised andmed rakendatud strateegiate mõjuanalüüsi kohta (Braga & Schnell, 2013, pp. 340-341).

Analüüsides Kaasiku (2007, lk 76-77), Ratcliffe'i (2008, p. 4), Groff et al., (2015, pp. 25-27) ning Santos'e (2014, pp. 147-168) võrdlevaid käsitlusi erinevatest politseistrateegiastest ja

nende hindamisest, järeldeb autor, et ILP strateegia on suunatud selgelt **retsidiivse kuritegevuse tõkestamisele** ning selle efektiivsus avaldub **korduvate musterkuritegude lahendamisel**. Seevastu COP ja POP püüavad oma olemuselt tegeleda kõigi politseilist sekkumist vajavate probleemidega ning läbi kogukonna ning koostööpartnerite kaasamise vähendada kuritegevust soodustavaid tegureid ning suurendada üldist turvatunnet. Braga (2008, pp. 12-13) hinnangul omavad COP ja POP mõlemad mõju kuritegevuse vähendamisele, kuid strateegiate efektiivsus võib sõltuvalt erinevatest eesmärkidest avalduda erinevates mõõtetulemustes. Samuti tuleb arvestada strateegiate rakendamisel konkreetse ühiskonna kultuurikontekstiga, millega mitte arvestamine võib kaasa tuua strateegia ebaõnnestunud rakendamise (Suve, 2016, lk 24). Tuginedes Ratcliffe'i (2008, pp. 4-8), Carter'i (2009, pp. 80-82) ja Peterson'i (2005, p. 3) ILP teoreetilistele käsitlustele, seisneb autori hinnangul ILP efektiivsus võrreldes traditsiooniliste reageerivate politseitöö strateegiatega paindlikumas ja kombineerivamas lähenemises. ILP rakendamise peamine eesmärk on suunatud **sihtmärgipõhiste kurjategijate heidutamisele** (Santos, 2014, pp. 147-168), mida saab teostada konkreetsete kriminaalmenetluste kaudu (Whitaker, et al., 1985, pp. 395-416) või kurjategija vähemaktiivsel perioodil tema sidemete ning võimalike kuritegelike funktsioonide kohta andmestiku kogumisele keskendudes (Loftus & Goold, 2011, p. 277). Eeltoodule tuginedes seisneb autori hinnangul ILP eesmärk kurjategijate mõjutamises vältimaks korduvate kuritegude toimepanemist (Justiitsministeerium, 2019, p. 6) ning seeläbi mõjutada ka üldist kuritegevuse taset ja turvalisuse tajumist kogukonnas.

Analüüsid Turu-uuringute AS poolt läbiviidud uuringus (2016, lk 10-29) väljatoodud andmeid, sünteesis autor järgmise hinnangu: kogukonnaga suhtlemine ning politsei nähtaval olemine kasvatab turvatunnet läbi aktiivse kohaloleku eelkõige inimestes, keda kuritegevus isiklikult ei ole puudutanud. Varavastane kuritegevus tekitab seevastu suurt ohutunnet (Turu-uuringute AS, 2016, lk 4; Oper, 2015, lk 58) ning väga suur osa elanikkonnast on selle kuriteoliigiga olnud puutumuses (Ahven, et al., 2016, lk 67), mistõttu võimaldab autori hinnangul ILP strateegiline lähenemine ning metoodika olulisel määral **mõjutada** retsidiivse olemusega varavastast kuritegevust.

Alapeatükis käsitleti levinumate politseistrateegiate põhiolemust ning indikaatoreid, mille alusel strateegia efektiivsust hinnata. Kokkuvõtlikult saab väita, et politseistrateegia fookuseerimine konkreetsele kuritegevuse probleemile ja sihtgrupile võimaldab oluliselt mõjutada kuritegevuse taset. Kuriteoliikides, kus konkreetsed isikute grupid on vastutavad mitmete õigusrikkumiste eest, on sihtmärgipõhist politseistrateegiat rakendades **kuritegevuse**

taset oluliselt vähendatud. Seevastu kogukondlike politseistrateegiate rakendamisel on politseiliste tegevuste mõju kuritegevuse tasemele keeruline hinnata, kuna puudub konkreetne seos probleemi ja selle lahendamise eest vastutava isiku vahel. Lisaks sihtmärgipõhisele lähenemisele on ILP strateegia oluline komponent kriminaalluure ning arvestades politseiorganisatsiooni vertikaalse struktuuri ning hierarhilisusega (Peris, 2018, p. 14), tuleb ILP kriminaalluure metoodika hindamisel arvestada politseiorganisatsiooni allüksuste omavahelise koostöövõimekuse ning üksuste ülese teabevahetuse toimimise mehhanismidega, et paremini mõista kriminaalluure funktsiooni varavastase kuritegevuse tõkestamisel.

1.2 Kriminaalluure teabepõhise politseistrateegia komponendina

Alapeatükis käsitletakse teabepõhise politseistrateegia kujunemist erinevates politseiüksustes ning kriminaalluure tegevusi ning funktsiooni strateegia olulisima komponendina. Teabepõhise politseistrateegia kontseptsiooni on autorid defineerinud erinevalt. James'i (2014, p. 7) hinnangul on tegemist probleemipõhise politseistrateegia edasiarendatud versiooniga, mis on fokuseeritud kriminaalluure ja analüüsi kombineerimisele. Carter (2009, pp. 13-15) käsitleb samuti ILP ja POP siduvate elementidena teabehaldust, teabeanalüüsi, vastastikust kommunikatsiooni ning probleemile orienteeritust. Peterson (2005, p. 4) lisab sellele käsitlusele sihtmärgipärase lähenemise, rõhutades endiselt kogukonna kaasamise ning teabe jagamise vajadust. Lähtudes magistritöö uurimisküsimustest ning eesmärgist selgitada välja kriminaalluure metoodika funktsioon varavastaste kuritegude tõkestamisel, analüüsib autor järgnevalt metoodika rakendamist erinevates demokraatlikes välisriikides.

Proaktiivsete politseistrateegiate rakendamisel peetakse mitmete autorite poolt (Ratcliffe, 2008, p. 4; Mashloane, 2014, p. 174) esimeseks arvestatavaks ILP tunnustele vastavaks strateegiaks Suurbritannias Sir David Phillips'i juhitud Kent'i politseijaoskonnas 1990-ndate alguses rakendatud strateegilist lähenemist, mis võeti kasutusele just **varavastase kuritegevuse tõkestamiseks**. Kent'i politseijaoskonna teenindataval territooriumil kasvas sissevõtmiste ning sõidukivarguste arv hüppeliselt, millele reageeriti probleemipõhiselt. Reageerivate tegevuste asemel keskenduti kuritegude tehoolude analüüsile, mille tulemusel selgitati välja potentsiaalsete kurjategijate grupp, kelle osas **alustati süsteemset teabekogumist** (McGarrell, et al., 2007, pp. 143-144). Kent'i politseijaoskonnas rakendatud strateegia kombineeris teabemudelisse ka kriminalistikalised andmed kuriteopaikadelt, mis tõstis politsei võimekust

kurjategijate profileerimisel ning kuriteosündmuste seostamisel (Mashloane, 2014, pp. 175-176). Strateegia osutus efektiivseks ning peatselt tabati analüüsitoodetele keskendudes ning kuluefektiivsemalt politseiressurssi kasutades kurjategijate grupp, kes piirkonnas neile omase käekirjaga kuritegusid sooritas. Strateegiast lähtuvalt arendati 1999 aastal välja Suurbritannia riiklik kriminaalteabe mudel (*ingl. National Intelligence Model- NIM*) (Mashloane, 2014). Kent'i politseijaoskonna poolt rakendatav strateegia oli innovaatiline ning tõhus, kombineerides teabepõhisele politseistrateegiale omaselt andmeid erinevatest valdkondadest: kriminaalanalüüs, kriminalistikalased andmed ning kriminaalteave. Autori hinnangul on nimetatud komponentide kombineerimise oskus äärmiselt vajalik ka tänapäevases Eesti politsei strateegilises lähenemises varavastase kuritegevuse valdkonnale, milles oli Kent'i politseijaoskonna strateegia efektiivne ja pani aluse laiemale ILP strateegia kujunemisele. Kent'i politseijaoskonnas rakendatud strateegiale andsid tõuke väline kuritegevuse kasvust tingitud surve ning kuluefektiivsemat lähenemist nõudev organisatsioonisisene surve, mille tagajärjel politsei oli kaotamas oma usaldusväarsust ning kurjategijad valitsesid tänavatel. (Mashloane, 2014, p. 229)

1993 aastal moodustas Phillips strateegia täpsemaks formuleerimiseks spetsiaalse üksuse (*ingl. Force Intelligence Review Team- FIRT*), mille tulemusel töötati välja Kent'i politseijaoskonna töömudel (*ingl. Kent Police Model - KPM*) (Freilich, 2007, p. 144), mida on kirjeldatud kui teabepõhist, proaktiivset, probleemide lahendamisele keskenduvat politseilist lähenemist, mille peamiseks eesmärgiks on kuritegude ennetamine ning põhinemine kahel fundamentaalsel alusel: **sihtmärgipõhine lähenemine** ning **kuriteomustrite tuvastamine** (Ratcliffe, 2008, p. 4; James, 2011, pp. 131-141). Tähelepanu pöörati ka politseinike motivatsioonisüsteemile lisatasude maksmisele ning karjäärivõimalustele (James, 2011, p. 140). KPM'i rakendati pilootprojektina Suurbritannias Thanet'i turismipiirkonnas, mis hõlmab Margate'i, Broadstairs'i ja Ramsgate'e linnu. KPM'i rakendamise järgselt vähenes oluliselt varavastase kuritegevuse tase piirkonnas. KPM'i kritiseerides on välja toodud, et strateegia rakendamine tõi kaasa vaid eesmärgistatud kuritegevuse vähendamise ning strateegiaga ei ole võimalik vähendada üldist kuritegevust, mistõttu puudub strateegial kogukonna turvalisust puudutav terviklik huvide kaitsmise funktsioon. (James, 2011, pp. 139-140) Samas on Guidetti (2006, p. 41) arvamusel, et politsei on kuritegevuse tõkestamisel efektiivsem just sihtmärgipõhisel lähenemisel.

Suurbritannias on üleminek ILP strateegiale toimunud juba 1980-ndatest aastatest, millal riiklik narkokuritegude talitus alustas võitlust rahvusvahelise narkokuritegevusega. Suurbritannias ei

toimunud üleminek teabepõhisele politseitööle vastuseisuta. Uus lähenemissuund eeldas ressursside ümberjaotust ning tugevamat panust analüüsi- ning koordinatsioonivaldkonnas. Suurbritannias kasutusel olev ILP strateegia keskendub süstemaatiliste õigusrikkujate ning riskikäitujate väljaselgitamisele ning nende sihtmärkideks seadmisele. Schaible & Sheffield (2012, pp. 761-784) kirjeldavad ILP rakendamise keskse eesmärgina teabeanalüüsil baseeruvate väljundite haldamist, mis võimaldaksid seada kuritegevuse vastasele võitlusele politseilise tegevuse eesmärgid.

ILP rakendamise efektiivsus ning mõju varavastase kuritegevuse dünaamikale avaldus ilmekalt Suurbritannias West Surrey politseijaoskonnas 2003 aastal korraldatud politseioperatsioonis koodnimega Gallant, mis oli olemuselt kriminaalluurel baseeruv autovarguste vähendamisele suunatud projekt ajal, kui piirkonnas toimus ulatuslikult autovargusi. Politsei kaardistas põhjaliku kriminaalanalüüsi tulemusel potentsiaalsete kuriteoobjektide riskirühma kuuluvad sõidukid (piirkonnas kokku 4726) ning kontakteerus nende omanikega. Üllatuslikult selgus, et vaatamata suurele meediakajastusele polnud $\frac{2}{3}$ sõidukiomanikest teadlikud, et nende valduses olev sõiduk võib olla potentsiaalne kuriteoobjekt, võttes alles teavitamise järgselt kasutusele täiendavad turvameetmed sõiduki kaitseks. Samaaegselt profileeris politsei võimalikke kurjategijaid ning hakkas nende suhtes süsteemselt kriminaalteavet koguma, mille tulemusel peeti kinni 17 sihtmärgistatud kurjategijat, kellele esitati kahtlustus kokku 78 kuriteos. Sõidukivarguseid suudeti piirkonnas vähendada kahe kuu vältel 17% võrreldes sama perioodiga 2002 aastal. (Brown, et al., 2004, pp. 3-27) **ILP peamine tulemusindikaator on vähenenud kuritegevus** (Gilmore, 2014, p. 13), mistõttu operatsioon Gallant oli edukas kombineeritud politseitegevuste kogum, mille tulemusel vähenes piirkonnas kuritegevuse tase. Politseitegevuste mõju kuritegevuse vähenemisele eraldi mõõta on keeruline, sest kuritegevuse trendid on tugevalt mõjutatud ka keskkonnas aset leidvatest muutustest (Heaton & Tong, 2015, pp. 60-70). Eeltoodule tuginedes viitab autori hinnangul kinnipeetud kurjategijate arv ning neile esitatud kahtlustuste hulk sihtmärgipõhise politseistrateegia tulemuslikkusele, mille olulisemateks komponentideks olid õigeaegselt rakendatud kriminaalluure tegevused.

Vastupidiselt Suurbritannia lähenemisele, peeti Ameerika Ühendriikides luure- ning jälitustegevusega seonduvat salajasemate üksuste tegevusvaldkonnaks (Carter & Carter, 2009, pp. 4-5). Arvestades Ameerika Ühendriikide politseiüksuste arvukusest tulenevat killustatust ning sellega kaasnevat keerulist juhtimise- ja koordinatsiooniprotsessi, on ühtse taktikalise lähenemise rakendamine ning üksuste vahelise koostöö efektiivsuse tagamine raskendatud (Carter, 2009, p. 86).

Teabepõhise politseistrateegia rakendamiseks ning arendamiseks Ameerika Ühendriikides andis tõuke 9/11 terrorirünnak 2001. aastal. Terrorirünnakute järgselt leidis Ameerika Ühendriikide Senati Riiklik Komitee, et sündmusele eelnev luuretegevus on olnud puudulik. Alates 1990-ndatest kuni 9/11-ni olid erinevad Ameerika Ühendriikide luureüksused tõsisest raskustes luureinfo kogumisega. Rohkem panustati rünnakujärgse reageerimise võimekusele ja sellele õigusliku raamistiku loomisele. 9/11 rünnaku järgselt kritiseeriti Ameerika Ühendriikide sisejulgeoleku strateegiat ning viidati julgeolekuasutuste suutmatusle strateegiliselt koordineerida olemasolevaid luureandmeid. (Carter, 2009, p. 42) Kansase osariigi riigisekretär Kris William Kobach (2006, pp. 179-181) on viidanud Ameerika Ühendriikide sisejulgeoleku asutuste puudulikule ligipääsule teabele, mis oleks võimaldanud enne rünnakut mõne terroristi kinni pidada, kuna nad olid eelnevalt rikkunud riiklikke immigratsiooniseadusi ning sattunud sellest tulenevalt õiguskaitseasutuste huviorbiiti. End lääneriikidele vastandav Venemaa Föderatsioon ning nende Föderaalne Julgeolekuteenistus FSB on samuti suurendanud luuretegevuse aktiivsust, värvates peamise meetodina jõupositsioonilt agente ja salajasi kaastöötajaid isikute seast, kes külastavad Venemaad, kaitstes nii ühtlasi ka oma ohvitseri värbamiskandidaatide kodumaa julgeolekuasutuste vastumeetmete meest (Kaitsepolitseiamet, 2017, lk 14).

Vastupidiselt üldisele Ameerika Ühendriikide politseistruktuurides levinud arvamusele luuretegevusest, keskenduti New Jersey osariigi politseis kriminaalluure tegevustele juba 1960-ndatel aastatel organiseeritud kuritegevuse tõkestamisel. Kriminaalluurele orienteerumise kutsusid esile kuritegelikus keskkonnas toimunud arengud: kasiinod; narkokuritegevus ning tänavajõugud. New Jersey politsei reorganiseeris oma struktuuri eesmärgiga hoida kuritegelikult aktiivsed sihtmärgid kontrolli all. Arvestades New Jersey politseiorganisatsiooni vähest inimressurssi, on sealne struktuuri reorganiseerimine märkimisväärne. Muudatuse elluviimisel keskenduti organisatsiooni pikaajalise strateegia loomisele ning eesmärgi teadvustamisele. (Fuentes, 2006, p. 5)

Sarnaselt juhtivate lääneriikidega otsitakse ka Lõuna- Aafrika Vabariigis politseitegevuste kaasajastamise võimalusi. Riigis läbiviidud uuringu tulemusena selgus, et politseiüksuste analüüsivõimekus on madal. Politseitöötajad on ülekoormatud, mistõttu pole neil piisavalt aega tegeleda kriminaalteabe kogumise ning analüüsiga. Teabeanalüüsid põhinevad ainult registreeritud kuritegude kriminaalanalüüsil. Väljatöötatud kriminaalteabemudeli rõhuasetus oli kogutud teabe vahendamisel. Kõikidest töölinidest ning koostööpartneritelt saadud informatsioon peab saama talletatud ning suunatud analüütikutele, kes analüüsivad ja

sünteesivad kogutud teavet ning moodustavad sellest relevantseid teabetoodet, mis peavad mõjutama läbi juhtkonna organisatsiooni taktikalisi otsustusprotsesse. (Mashloane, 2014, pp. 186-187)

Ratcliffe'i (2008, p. 29) hinnangul ei suuda politsei ühtegi strateegiat rakendades vahistada sellisel määral kurjategijaid, et see avaldaks olulist mõju registreeritud kuritegevuse vähenemisele. Eeltoodule tuginedes ei ole autori hinnangul ka vanglad ning kohtud võimelised nii suurel määral kurjategijaid vastu võtma, mistõttu peab politsei suunama oma strateegia süstemaatilistele õigusrikkujatele ja keskenduma nende poolt toimepandavatele rikkumistele võimalikult varakult, eesmärgiga jätkuvaid rikkumisi ennetada. Mitmete uuringute tulemusel on teabepõhine politseistrateegia efektiivsem kogukonnakesksest ning probleemipõhisest politseistrateegiast (Ratcliffe, 2008, pp. 4-7; Carter & Carter, 2009, pp. 13-15). Guidetti (2006, pp. 6-8) hinnangul on politsei efektiivsem kui ta **suunab kriminaalluure võimekust retsidiivse olemusega kurjategijatele**, selle asemel et üksikute kuriteoteadete pinnalt püüda tuvastada kuriteo toimepannud isik.

Ratcliffe (2008, pp. 13-14) identifitseeris neli kriteeriumit, milles ILP erineb traditsioonilisest politseistrateegiast:

- Organisatsioon peab endale teadvustama kriminaalluure ja teabehalduse funktsioonid;
- Teabevahetus allikatega peab olema regulaarne ja järjepidev (samuti analüütikute ja teabetoodete kasutajate vahel);
- Teabekogumise protsess peab olema kajastatud organisatsiooni strateegilises tegevusplaanis;
- Teave peab olema jagatud ning jõudma kõigi teadmishajadusega ametnikeni.

Euroopa Liidu sisejulgeoleku strateegia rõhutab kuritegevuse tõkestamist ja ennetamist, mille aluseks on ennetav ja jälitusteabel põhinev lähenemisviis (Euroopa Nõukogu, 2010, p. 22). Euroopa Liidu liikmesriikide sisejulgeolekupoliitikat toetab vastastikusel usaldusel põhinev teabevahetus ja eriti rõhutatakse teabe kättesaadavuse põhimõtet. Selleks, et õiguskaitseasutused suudaksid kuritegusid ennetada ning õigeaegselt reageerida, peab teadmishajadusega asutustel olema juurdepääs võimalikult suurele hulgale teabele, mis on seotud kuritegude, nende toimepanijate ning õigusrikkumiste toimepanemise asjaoludega. Teabevahetuse taseme oluliseks tõstmiseks on vajalik tugevdada mehhanisme ning kasutada infohaldusstrateegiat, mis loovad Euroopa Liidus sisejulgeoleku tagamisega tegelevate asutuste vahel vastastikust usaldust. (Oppi & Kasemets, 2013)

Siseturvalisuse arengukavas (Siseministeerium, 2015, lk 86) on sõnastatud alameesmärgi sisejulgeoleku suurendamise peatükis olulise probleemina tervikliku kriminaaljälitussüsteemi ning sisejulgeolekut tagavate asutuste koostöö põhimõtete puudumine, millega tagatakse teabevahetus ja –hange riiklikul tasandil. Puudulik on kriminaalmenetluse-eelne teabekogumine, mis võimaldaks kaardistada kuritegelikus maailmas toimuvat ning seada seeläbi eesmärke ja tööülesandeid kriminaalpolitsei allüksustele. Politsei- ja Piirivalveameti peadirektor Elmar Vaher (2017, lk 5) toonitab, et Eesti organiseeritud kuritegevus teenib kriminaalset tulu muuhulgas ka kelmustest ning nimetab ühe olulisima arenduseesmärgina taktikalise analüüsi ja salajaste kaastöötajate võimekuse parandamist. PPA on seadnud 2030 aastaks eesmärgiks viia teabe- ja analüüsipõhiste menetluste osakaalu 80%-ni (Politsei- ja Piirivalveamet, 2020, lk 1).

Oma olemuselt eeldab ILP strateegia rakendamine olulist ressursi ümberjagamist (Palo, 2016, lk 57), kuna põhirõhk on teabe kogumisel ning selle analüüsil. Autori hinnangul on PPA-s astutud olulisi samme teabepõhisuse tõstmiseks- tööle on rakendatud spetsiaalselt kriminaalluurega tegelevad SKT üksused, mille eesmärk on toetada territoriaalseid ja funktsionaalseid menetlusüksusi eesmärgipärase ning ajakohase kriminaalteabega. Territoriaalsete ja funktsionaalsete üksuste töötajaid koolitatakse samasuguste põhimõtete alusel, et üksustes oleks ühtne metoodiline lähenemisviis kriminaalluurele ning tööle salajasele koostööle kaasatud isikutega. Seega on autori hinnangul politsei üldine kuritegevuse vastane strateegia muutunud selgelt teabest lähtuvamaks.

Erialases teaduskirjanduses käsitletakse salajasele koostööle kaasatud isiku kohta ingliskeelset mõistet *Covert Human Intelligence Source- CHIS*, mille all mõistetakse politsei varjatud ning konspireeritud koostööd kuritegelikus keskkonnas tundlikule informatsioonile juurdepääsu omava isikuga (Loftus & Goold, 2011, p. 278). Eesti õigusruum annab sisejulgeolekut tagavatele asutustele seadusliku aluse kaasata isikuid salajasele koostööle järgnevalt: Politsei- ja Piirivalveametile politsei ja piirivalveseaduse § 7⁵¹ (Politsei ja piirivalve seadus, 2010) alusel, Justiitsministeeriumi vanglate osakonnale ning vanglatele vangistusseaduse § 33³ (Vangistusseadus, 2000) alusel, Maksu- ja Tolliametile maksukorralduse seaduse § 81³ (Maksukorralduse seadus, 2002) alusel, Kaitsepolitseiametile kaitsepolitseiameti poolt teabe varjatud kogumisel kasutatavate meetodite ja vahendite ning teabetoimiku pidamise ja säilitamise korra § 3 (Kaitsepolitseiameti poolt teabe varjatud kogumisel kasutatavad meetodid ja vahendid ning teabetoimiku pidamise ja säilitamise kord, 2001) alusel. Kõikides loetletud normatiivaktides käsitletakse salajasele koostööle kaasatud isikuna täisealist isikut ning

rõhutatakse koostöö vabatahtlikkuse printsiipi. Samuti on normatiivaktides viidatud koostöö varjatusele ning konspiratsioonile, mille kohaselt ei tohi koostöö olla kolmandatele isikutele teada.

Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse korra (edaspidi RSVKK) § 6 lg 1 p 3 kohaselt on jälitustegevuses salajasele koostööle kaasatud isikult saadud teave salastatud piiratud tasemel 50 aastaks ning § 6 lg 1 p 6 kohaselt on teave salajasele koostööle kaasatud isiku tasu ja hüvitist kajastavate dokumentide kohta salastatud piiratud tasemel 25 aastaks. RSVKK § 6 lg 2 kohaselt on andmed salajasele koostööle kaasatud isiku kohta salastatud piiratud tasemel 75 aastaks. Kehtiv õigusruum sätestab reeglid vaid isiku salajasele koostööle kaasamise korral, jättes tähelepanuta muud konfidentsiaalsed koostöö vormid. RSVKK § 6 lg 1 p 6 reguleerib jälitustegevuses kasutatavate meetodite, taktika ja vahendite kohta sisaldava teabe salastatuse, kuid eraldi puudub regulatsioon konfidentsiaalsust soovivate isikute õiguste kaitseks ning sellisest koostöö vormist laekuva teabe käitlemiseks. (Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord, 2008)

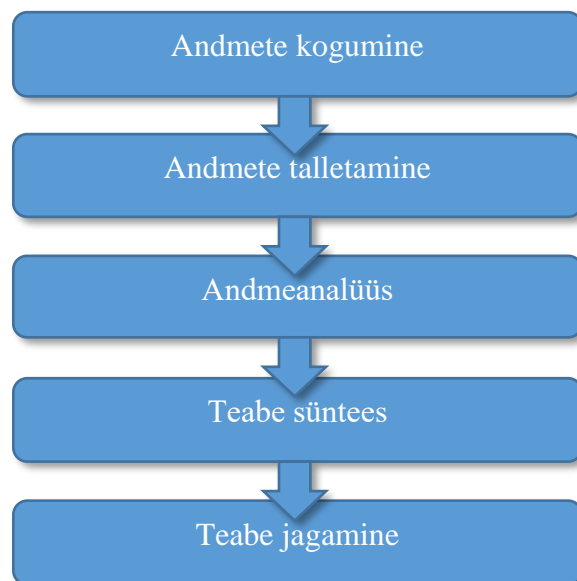
Kriminaalmenetluse seadustiku (edaspidi KrMS) § 126¹ lg 5 alusel võib salajasele koostööle kaasatud isikuid kasutada ka jälitustoimingute teostamisel (Kriminaalmenetluse seadustik, 2004). Jälitustoimingute teostamise eesmärk kriminaalmenetluses on KrMS § 126² alusel koguda teavet toimepandud kuriteo või kuriteo ettevalmistamise kohta, selle avastamise või **tõkestamise** eesmärgil, lähtudes KrMS § 126¹ lg 2 sätestatud põhimõttest, et andmete kogumine muude toimingutega on oluliselt raskendatud. KrMS § 126² on sätestatud ammendav kuritegude kataloog, kus varjatud andmete kogumine KrMS § 126³ sätestatud jälitustoimingutega on lubatud. Jälitustegevus on jälitustoimingute teostamine ning teabe varjatud kogumine salajaste kaastöötajate ja variisikute vahendusel (Medvedev, 2012, lk 12). Salajasele koostööle kaasatud isiku peamine funktsioon KrMS § 62 tähenduses tõendamiseseme asjaolude väljaselgitamisel on autori hinnangul teave kuriteo tehjolude ning kuriteo toimepannud isiku käitumist ja tegevusi iseloomustavate andmete kohta. Arvestades varavastase kuritegevuse kui kõrgeima osakaaluga peitkuritegevuse liigiga, kus teabe ning tõendite kogumine kuriteo toimepannud isiku suhtes on oluliselt raskendatud, on autori hinnangul üheks oluliseks teabehanke võimaluseks kriminaalluure. Oluline on siinkohal rõhutada tõendi mõistet kriminaalmenetluses. KrMS § 63 mõistes on tõend fikseeritud formaadis teabetalletus. Salajasele koostööle kaasatud isikult laekunud teavet ei saa aga käsitleda isikulise tõendi allikana, kuna seda ei talletata uurimistoimingu protokollis (Kergandberg, et al., 2004 lk 22). Sellele vaatamata on autori hinnangul kriminaalteabe näol

tegemist väärtusliku lisainformatsiooniga, mis aitab kohtueelses menetluses välja selgitada tõendamiseeseme asjaoludega seonduvat, millest tulenevalt on võimalik planeerida edasised uurimistoimingud.

Kokkuvõtlikult Carter'i & Carter'i (2009, pp. 10-13), Fuentes'i (2006, pp. 3-5) ning Guidetti (2006, pp. 40-44) teoreetilisi käsitlusi analüüsid sünteesis autor ILP kujunemise vajaduse traditsiooniliste politseistrateegiate kõrval: ILP strateegiline käsitlus osutab traditsiooniliste politseistrateegiate puudustele- kuritegude tõkestamisel peab keskne roll olema teabel. Välisriikide näiteid ILP strateegia väljatöötamisel ilmestab politseijõudude suutmatus seniste politseitöö meetoditega kuritegevust kontrolli all hoida. Puudus teadmus kuritegelikus keskkonnas domineerivatest gruppidest ja nende olemusest. Probleemile lahendust otsides hakati traditsiooniliste reageerivate politseitöö meetodite kõrval tähelepanu pöörama proaktiivsetele tegevustele nagu teabe kogumine ja selle töötlemine. ILP strateegia arenes välja vajadusest leida reageerivatest tegevustest efektiivsem tegevuste kogum, mis aitaks politseil paremini mõista kuritegelikus keskkonnas toimuvaid protsesse.

Analüüsid erinevaid ILP rakendamise teoreetilisi käsitlusi (Carter & Carter, 2009, pp. 8-9; Carter & Chermak, 2012, pp. 65-88; McGarrell, et al., 2007, pp. 143-144) sünteesis autor järgmise ILP efektiivse rakendamise eelduse: ILP rakendamise efektiivsus sõltub **andmete kogumise ja talletamise** suutlikkusest (Carter & Carter, 2009, p. 11) ning võimest kogutud andmeid analüüsid ja kombineerides sünteesida teabetooded, mis oleksid **asutuste üleselt kättesaadavad** (McGarrell, et al., 2007, p. 151; Carter & Chermak, 2012, pp. 65-88) Oluline on ka kriminaalluurega tegelevate ametnike motiveerimine ning kriminaalteabe hankimise ning relevantsuse väärtustamine (James, 2011, p. 270). Kriminaalteabe analüüs peab looma võimalused edasise taktika planeerimiseks ning ressursside eesmärgipäraseks suunamiseks, mille oluliseks eelduseks on kriminaalteabe realiseeritavus (Quarmby, 2003, p. 186).

Joonis 1. ILP teabehalduse protsess (Carter & Carter, 2009, p. 11; McGarrell, et al., 2007, pp. 151-154; Carter & Chermak, 2012, pp. 65-88, magistritöö autori koostatud).

Magistritöö **esimeseks uurimisülesandeks** oli analüüsida võrdlevalt erinevates demokraatlikes riikides rakendatud politseistrateegiate mõju varavastase kuritegevuse dünaamikale. Alapeatükis käsitletud uuringutele tuginedes saab kokkuvõtvalt väita, et teabepõhise politseistrateegia rakendamine varavastase kuritegevuse tõkestamisel on suurendanud kurjategijate tabamiste ja lahendatud kuritegude arvu ning vähendanud seeläbi kuritegevuse üldist taset. Mitmetes politseioperatsioonides on kasutatud erinevate politseiliste tegevuste kombinatsiooni, mistõttu kriminaalluure eraldiseisva funktsiooni määratlemine kuritegevuse tõkestamise protsessis on komplitseeritud, kuid kõige selgem kriminaalluure väärtus avaldub **suurenenud kurjategijate tabamise arvus**. ILP strateegiline lähenemine eeldab kriminaalluurele spetsialiseerumist, mida Eesti politseiprefektuurides alates 01.01.2015. ka oluliselt suuremal määral SKT üksuste rakendamise näol tehakse.

1.3 Varavastase kuritegevuse kontseptsioon

Kriminaalluure meetodika rakendamisel on autori hinnangul oluline sisustada varavastase kuritegevuse kontseptuaalne olemus, et leida meetodika rakendamiseks võimalikke sisendeid. Enamlevinud varavastased kuriteod jaotatakse karistusseadustikus (edaspidi KarS) omandivastasteks kuritegudeks (KarS § 199 – vargus; KarS § 200 – röövimine; KarS § 201 – omastamine; KarS § 215 – asja omavoliline kasutamine) ning varaliste huvide vastasteks

kuritegudeks (KarS § 209 – kelmus; KarS § 213 – arvutikelmus) (Sootak & Pikamäe, 2021, lk 639). Varavastased kuriteod on olemuselt raskesti avastatavad. Tegemist on valdavalt ettekavatsetult sooritatud peitkuritegudega, mis eeldavad varasemat planeerimist ning tegevuste koordineerimist. Kogenud kurjategijad valivad hoolega kuriteoobjekte ning kuritegu sooritatakse valdavalt ajal, mil oleks võimalikult väike risk end kellelegi paljastada. (Nee & Meenaghan, 2006, p. 3) Autori hinnangul on loetletud tegurid põhiliseks takistuseks varavastaste kuritegude avastamisel. Varguste avastamise määr on teiste peamiste kuriteoliikidega võrreldes suhteliselt madal, kuna sageli ei ole kahtlustatav kohe teada ning menetluse käigus ei õnnestu teda ka hiljem tuvastada (Ahven, et al., 2015, lk 28). Raus ja Timmusk (2005, lk 13) väidavad, et suurem kuritegude avastamise määr tekitab hoiatusefekti-tunnetuslikult suureneb tõenäosus kuriteo eest karistada saada. Klassikalise kriminoloogia esindaja Becker (1974, p. 31) on samuti väitnud, et kuritegevust vähendab mitte hirm karistuse määra ees, vaid hirm karistuse vältimatuse ees.

Väga ilmekalt avalduvad kuritegevuse ja sotsiaalse keskkonna vahelised seosed Ayse İmrohoroğlu (2001, pp. 1-4) uurimuses USA varavastase kuritegevuse languse kohta perioodil 1980–1996, milles ilmnes, et kuritegevuse vähenemise põhjustasid suurem kuriteolt tabamise risk, tugevam majandus ja elanikkonna vananemine. Samuti väidavad Raus ja Timmusk (2005, lk 39), et varavastane kuritegevus on majanduslike ja sotsiaaldemograafiliste teguritega märksa paremini seletatav kui vägivaldne kuritegevus. Majandustsüklite seost kuritegevusega kinnitab ka Beckeri (1974, p. 42) käsitlus kurjategijast kui kasumlikkuse maksimeerijast, mis on leidnud laialdast empiirilist kinnitust eelkõige varavastase kuritegevuse põhjuste analüüsimisel, sest kuriteoliigi tase on võrreldes teiste kuriteoliikidega majanduslike ja sotsiaaldemograafiliste näitajate varieeruvusega paremini seostatav. Kobrusepp (2015, p. 55) leidis oma uurimustöös, et perioodil 2003-2013 tõusis Eesti maakondades varavastaste kuritegude tase majanduslanguse perioodil ja langes majandustõusu perioodil. Tuginedes Rausi ja Timmuski (2005, lk 6) ning Beckeri (1974, pp. 44-45) kuritegeliku käitumise teooriatele ning İmrohoroğlu (2001, pp. 1-4) uuringule, järeldeb autor, et varavastane kuritegevuse tase on enim mõjutatud majanduskeskkonnast.

Ratcliffe'i (2015, pp. 164-167) hinnangul on oluline mõista kuriteo majanduslikku kahju nii riigile kui indiviidile ning kuriteoga tekitatud kahju väärtuse hindamisel keskendutakse teoga kaasnevale vahetule ohule. Juhindudes Ratcliffe'i kuriteoohu hinnangust (2015, pp. 164-167) ning kohandades seda eesti karistusõigusega, on autori hinnangul varavastastest kuritegudest kõrgeima ohtlikkusega kuritegu röövimine (KarS § 200), millega kaasneb akuutne oht nii

füüsilistele (elu, tervis) kui varalistele õigushüvedele. Väikseima ohtlikkusega kuritegu seevastu on arvutikelmus (KarS § 213), kus kannatanu ja kurjategija omavahelise füüsilise kontakti tõenäosus ning vahetu ohu tajumine füüsilistele õigushüvedele on kõige minimaalsem.

2014 aastal lahendati Eestis 5098 vargust ning saadeti kohtusse materjalid 4310 varguse kohta, mille toimepanemises kahtlustati 1879 isikut (Ahven, et al., 2015, lk 56). Statistikast nähtub, et süüdistatavad isikud on toime pannud mitmeid vargusi. Justiitsministeeriumi poolt koostatud retsidiivsuuringust (Ahven, et al., 2018, lk 16) nähtub, et kõige kõrgem retsidiivsuse määr esineb varguste puhul. Vanglast vabanenute puhul esineb olenemata vaatlusperioodi pikkusest kõrgeim risk retsidiivsusele varavastase kuriteo eest karistatutel. Aastatel 2011-2016 panid 68% vabanenutest uuesti toime varavastase kuriteo. Suurim risk uusi kuritegusid toime panna esineb esimese aasta vältel pärast kohtuotsust või vanglast vabanemist. Kõrgeim retsidiivsusmäär esineb ka kriminaalhooldusele suunatud isikutest just varavastaste kuritegude puhul. Aastatel 2013-2014 kriminaalhooldusele suunatud isikutest, kes olid varavastases kuriteos kahtlustatavana üle kuulatud, oli käitumiskontrollile (KarS § 74) allutatud isikute retsidiivsusmäär 49% ning vangistuse asendamisel ÜKT-ga (KarS § 69) on isikute retsidiivsusmäär olnud 63%. (Ahven, et al., 2018, lk 19) Justiitsministeeriumi arengukavas 2017- 2020 (Justiitsministeerium, kuupäev puudub, lk 7) püstitatud eesmärgi kohaselt püsib vanglast vabanenute retsidiivsuse osakaal 2020 aastal 40 % ulatuses. 2015. aastal oli see näitaja 36 %. Autor järeldab, et teatud hulgal retsidiivseid kurjategijaid ei ole võimalik läbi käitumiskontrolli ja muude sotsiaalsete programmide täielikult taasühiskonnastada ning nad jätkavad vabaduses olles kuritegude toimepanemist.

Rasmuseni (1996, pp. 2-4) teooria kohaselt kaasneb kuritegude sooritamisega lisaks karistusele ka stigmatiseerimine. Rohkem kuritegusid kalduvad sooritama isikud, kellel puuduvad perekondlikud sidemed ning ühiskondlik positsioon, mistõttu on neil väiksem hirm sattuda häbisse ning kaotada ühiskondlik lugupidamine. Nende moraalne valmisolek kuritegude sooritamiseks on suurem ning neid ei hirmuta vahelejäämise risk (Klein & Põldar, 2009, lk 1-3). Inimeselt, keda juba peetakse kurjategijaks, ei ootagi ühiskond paremat käitumist ning suhtub temasse stigmatiseerivalt (Rasmusen, 1996, pp. 3-4). Rasmusseni stigmatiseerimise teooriat kinnitab ka Justiitsministeeriumi poolt koostatud ÜKT mõju hindamise uuring, millest selgub, et 2007. aastal kõigist ÜKT-le suunatud isikutest pani 29 % toime uue kuriteo 12 kuu jooksul pärast ÜKT-le suunamist. Neist varem karistatud isikud, kelle vangistus asendati KarS § 69 alusel ÜKT-ga, panid 37 % toime uue kuriteo 12 kuu jooksul. ÜKT-le suunatud isikutest panid uue mistahes liiki kuriteo toime 30 % varem varavastase kuriteo eest karistatud isikutest.

(Ahven, 2009, p. 4) Autori hinnangul peavad kõrge retsidiivsusliku olemusega kurjategijad olema kajastatud politsei ohuhinnangutes ning olema sihtmärgid nii vabaduses viibides kui ka vabadusekaotuslikke karistusi kandes. 2010 aasta 1 jaanuari seisuga kandis Eesti vanglates karistust 2700 süüdimõistetut, kellest 523 (19%) kandis karistust varguse eest (Ahven, 2010, p. 3).

Lisaks kõrgele retsidiivsusele põhjustab varavastane kuritegevus ühiskonnas ka kõrget ohutunnet, mis on üks osa turvalisuse tajumisest (Siseministeerium, 2015, lk 8). 2014 aastal elanikkonna seas läbiviidud avaliku arvamuse uuringust (Oper, 2015, lk 58) selgub, et küsitletud valimist 34 % tunneb ohtu vargustest. Kõrgemat ohutunnet tuntakse merereostusest (37 %), korruptsioonist (39 %), arvutikuritegevusest (40 %) ning liiklusega seotud ohtudest (59 %). Arvestades, et tänavakuritegevusest tunneb ohtu 27 % ja füüsilisest vägivallast avalikus ruumis 15 %, on varavastane kuritegevus erinevates avalduvates vormides kõrge ohutunde määraga kogukondlikku turvalisust mõjutav probleem. 2020 aastal läbiviidud uuringuga selgus, et küsitletud valimist tunneb endiselt ohtu vargustest 33%, samal ajal kui liiklusega seonduvatest ohtudest tunneb ennast ohustatuna 35% (Saar Poll OÜ, 2020, lk 3-4). Rohkem kui kolmandik inimestest tunneb varguste pärast muret ning ligi pool elanikkonnast hindab politsei tegevust sissemurdjate tabamisel ebaedukaks- mida rohkem on inimene varguse ohvriks langenud, seda suurem on tõenäosus, et osadel kordadel ta sellest politseile ei teata (Paabo, et al., 2012, lk 4).

ILP rakendamise üheks oluliseks komponendiks on kriminaalanalüüs (Peterson, 2005, p. 7; Carter & Carter, 2009, p. 11), mille käigus otsitakse kuritegudes sarnaseid mustreid ning seostatakse need võimalike toimepanijatega. Selleks, et kuritegusid oleks võimalik omavahel edukalt seostada, peavad kurjategijad omama järjepidevalt kindlat käitumismustrit ning sellele kindlaks jääma ning isegi kui kurjategija jälgib oma käitumismustrit, võib käitumismuster peegeldada üldist kurjategija profiili, mis ei võimalda kõiki tema poolt sooritatud kuritegusid omavahel seostada (Bouhana, et al., 2016, pp. 78-79). Mitmed uuringud kinnitavad, et väike hulk kurjategijaid on vastutavad suure hulga kuritegude eest (Piquero, et al., 2007, p. 18; Wolfgang, et al., 1987, pp. 69-71), millest tulenevalt on politsei rakendanud järjest suuremat ressursi kurjategijate profileerimisele. Lisaks füüsilistele tõenditele kogutakse sündmuskohal teostatavate uurimistoimingutega informatsiooni ka kurjategija käitumismustri ehk *modus operandi* kohta, eesmärgiga koostada kuriteopaigalt kogutud andmetel põhinev võimaliku kurjategija profiil, mis abistaks uurijaid nii vägivallakuritegude (Snook, et al., 2012, p. 3) kui

ka varavastaste kuritegude lahendamisel (Woodhams & Toye, 2007, pp. 59-85) ning kuritegude omavahelisel seostamisel.

Kuritegude omavaheline seostamine põhineb kahel teoreetilisel alusel (Woodhams, et al., 2007, pp. 235-239):

- *consistency hypothesis* kohaselt paneb kurjategija toime teatud sagedusega sarnaseid kuritegusid.
- *Specificity hypothesis* kohaselt on võimalik kurjategijaid nende *modus operandi* järgi eristada.

Mitmete uuringute kohaselt juhindub kurjategija oma käitumises kuritegelikust kogemusest ning vanusest (Nee & Meenaghan, 2006, p. 3; Coupe & Blake, 2006, pp. 431-464). Kogenumaks saades ilmneb kurjategijate käitumises selgem alalhoiuinstinkt, mis suunab neid tegutsema pigem üksinda ja öisel ajal, minimeerides sellega vahelejäämise riski, ent suurendades võimalust realiseerida väärtuslikum kuriteoobjekt. Eestis 2015. aastal lahendatud varavastaste kuritegude analüüsist nähtub, et 01.01.2015. toimunud karistusseadustiku (Karistusseadustik, 2002) muudatuse (KarS § 44) tõttu on vähenenud alaealiste vargustes kahtlustatavate osakaal 7 %, ning naiste osakaal 5 %, mis viitab, et alaealised ning naised valivad kuriteo objektiks pigem odavamaid esemeid ning seetõttu on paljud nende teod kvalifitseeritavad alates 01.01.2015. rohkem väärteatudena (Ahven, Rohtla, Salla, 2016, lk 60). Noorematele kurjategijatele on iseloomulik kergemate ning lihtsamini realiseeritavate sihtmärkide otsing, millega kaasneb suurem eksperimenteerimine ning oma kuritegeliku *modus operandi* välja kujundamine (Turvey, 2011, p. 86). Alaealiste poolt varguste toimepanemine toimub impulsiivselt (Klein & Pöldar, 2009, p. 1).

Edukad kurjategijad järgivad meelsasti varasemaid kogemusi, mis on neile edu taganud (Nee & Meenaghan, 2006, p. 3) ning kurjategijaid on võimalik nende *modus operandi* järgi eristada, kuid samas võib sarnane käitumismuster esineda mitmete kurjategijate seas (Hakim, et al., 2001, p. 125). Ühiseks tunnuseks võib olla näiteks võimaliku kuriteopaiga haavatavus. Kurjategijate profileerimisel tuleb hinnata ka kuriteo ettevalmistamise faasi (Wright & Decker, 1994, p. 65), mis annab meile täiendava võimaluse näha kurjategijate *modus operandis* erinevusi (kuriteo objekt; meetodika, sisse tungimise viis ning kasutatavad murdmisriistad, transport, sidevahendid, kas tegutsetakse grupis või üksinda, kellaaeg). Eesti kohtupraktikas (Riigikohus, 2010) on käsitletud *modus operandit* kui kaudsete tõendite pinnalt kujunevat süsteemiloovat faktorit, mis võimaldab kohtul tõsikindlalt järeldada, et mitmed erinevad

kuriteod on toime pannud sama isik. Autori hinnangul esineb igal kurjategijal vähemalt tsükliliselt iseloomulik tunnus, mis muudab tema *modus operandi* äratuntavaks. Politseile on oluliselt vajalik iseloomulikud tõendamiseseme asjaolud kuriteopaigal uurimistoiminguid läbi viies fikseerida.

Suurbritannias läbiviidud uuringuga jälgiti kurjategijate järjepidevust kõikide tuvastatud kuritegude vältel (Bouhana, et al., 2016, pp. 82-83). Uuring on tehtud kõigi Dorseti piirkonnas toimepandud ning politsei poolt avastatud eluruumidest varguste põhjal, mis on registreeritud ajavahemikul 01.01.2001 – 01.12.2005. Analüüsi kurjategijaid, kes olid toime pannud 5 või rohkem kuritegu. Kokku analüüsi 2050 kuritegu, mis oli toime pandud 153 kurjategija poolt (keskmine näitaja 13,4). Analüüsi järgmiseid andmeid: ajavahemik, millal pandi kuritegu toime; kurjategija kodune aadress; kuriteo objekti aadress; kuriteo objekti tüüp; sissemurdmise viis; kas kannatanu oli kodus varguse ajal. Uuringu tulemusena sai kinnitust *consistency hypothesis* teooria, mille kohaselt kurjategijad panevad teatava reeglipärasuse alusel toime kuritegusid, kuid nende *modus operandis* esineb kõrvalekaldeid, mis ei võimalda väga täpselt kõiki kuritegusid omavahel seostada. Tihti ei ole võimalik kõiki vajalikke lähteandmeid koguda, et väga täpselt samastada kurjategija *modus operandit* erinevatel kuriteopaikadel. Olulise aspektina mainitakse, et käitumismustrid ei ole kurjategijate kaupa homogeensed. Kurjategijate käitumus on erinev ning ajas muutuv, sõltuvalt kuritegelikust kogemusest, ambitsioonidest ning motiividest. (Bouhana, et al., 2016, p. 79) Juhindudes Gilmore’e (2014, p. 30) varavastaste kurjategijate profileerimise mudelist, on autori hinnangul võimalik eristada kahte erinevat tüüpi kurjategijaid: spontaanselt või planeeritult kuritegusid toime panevad kurjategijad.

Kokkuvõtlikult Bouhana, et al., (2016, pp. 78-82), Woodhams’i ja Toyne (2007, pp. 59-85) ning Woodhams’i, Hollin’i, Bull’i (2007, pp. 233-247) kuritegude seostamise käsitlusi analüüsid ning kombineerides neid Ratcliffe (2008, pp. 13-14) ning James’i (2014, pp. 6-8) ILP strateegia teoreetiliste käsitlustega, sünteesis autor, et varavastaste kurjategijate retsidiivsuslik olemus loob eeldused ILP tunnustele vastavate meetodikate kasutamiseks nende poolt toimepandavate kuritegude tõkestamisel. **Sihmäärgipärane lähenemine on olnud efektiivne valdkonnades, kus isikud või isikute grupid mõjutavad suurel määral kuritegelikku keskkonda.** Fox & Farrington (2015, pp. 172-173) leidsid, et kurjategijate profileerimine on oluliselt suurendanud kurjategijate kindlaks tegemist ning tabamist. Arvestades järjest vähenevat politseiressurssi (Olgo, 2016, lk 4), peab autori hinnangul politseistruktuuride taktikaline lähenemine olema suunatud üldise kuritegevuse ennetuselt sihtmäärgipärasele lähenemisele. Selleks peab politsei

väga põhjalikult analüüsima varavastaseid kuritegusid toimepaneivate sihtmärkide *modus operandi*'t, nende käitumist, sidemeid ja positsiooni kuritegelikus keskkonnas, et visualiseerida sihtmärkide tegevus ning aktiivsus kuritegelikus keskkonnas.

2. KRIMINAALLUURE METOODIKA RAKENDAMISE UURING

2.1 Uurimuse metoodika

*Peatükk eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldab juurdepääsupiiranguga teavet. Alus
AvTS § 35 lg 1 p 5¹*

2.2 Kriminaalluure funktsioon varavastase kuritegevuse tõkestamisel

2.2.1 Varavastase kuritegevuse analüüs

Varavastase kuritegevuse teoreetilise kontseptsiooni hindamiseks Eestis analüüsis autor registreeritud varavastase kuritegevuse andmeid aastatel 2015 - 2020. Vaadeldava perioodi pikkus on tingitud asjaolust, et alates 2015. aasta 1. jaanuarist rakendusid tööle Politsei- ja Piirivalveameti prefektuurides eraldiseisvad kriminaalluurega tegelevad SKT üksused. Andmete analüüsi eesmärk on selgitada välja varavastase kuritegevuse dünaamika vaadeldaval

perioodil, lähtudes kuritegudes kindlaks tehtud isikute osakaalust ning profiilist (varasem karistus ning elukoha seotus kuriteo toimepanemise kohaga- maakonna täpsusega). Analüüsi käigus kogutud andmeid võrreldakse ekspertintervjuude käigus kogutud seisukohtadega, mille tulemusel hinnatakse, millist mõju on avaldanud kriminaalluure metoodika rakendamine varavastases kuritegevuses isikute kindlaks tegemise määrale vaadeldaval perioodil.

Autor koostas Eestis registreeritud enamlevinud varavastaste kuritegude analüüsi PPA-s kasutusel oleva analüüsi- ja andmelaoinfosüsteemi ALIS andmekaeve meetodi alusel, selgitamaks välja varavastasele kuritegevusele iseloomulikud kurjategija profiilid ning võrrelda kuritegude avastamise määra aastate lõikes. Valimisse kuulusid järgmised karistusseadustiku paragrahvid: § 199 (vargus); § 200 (röövimine); § 201 (omastamine); § 209 (kelmus); § 213 (arvutikelmus); § 215 (asja omavoliline kasutamine). Analüüs on koostatud Eestis 2015-2020 aastatel registreeritud varavastaste kuritegude kohta võrdlevalt. Analüüsis lähtuti kuritegudes kindlaks tehtud isikute profiilist ning saadud osakaalu määrade alusel ei saa teha üldistusi kogu registreeritud kuritegevusele laiemalt. Andmed esitatakse aegridadena, mis võimaldavad analüüsis esile tuua andmete suundumuse (Tooding, 2007, lk 23).

Varavastased kuriteod on Eestis levinuim kuriteoliik, moodustades 2014. aastal 53 % (Ahven, et al., 2015, lk 5) ning 2020. aastal 38,6% (Justiitsministeerium, 2020) kõigist registreeritud kuritegudest. Varavastaste kuritegude osakaal on perioodi vältel küll langenud, kuid endiselt on tegemist suurima osakaaluga kuriteoliigiga. 01.01.2015. jõustus karistusseadustiku muudatus (KarS § 44), mis suurendas tulenevalt miinimumpäevamäära tõstmisest varavastaste kuritegude peatükis kuriteoga tekitatud kahju suurust 64 eurolt 200 eurole, mille tagajärjel vähenes eelneva aastaga võrreldes kuritegudena registreeritud varguste arv Eestis 4380 võrra ehk 28 %, moodustades kõigist registreeritud kuritegudest 2015. aastal 46 %. Väärteona kvalifitseeritavate süütegude arv seevastu kasvas võrreldes 2014. aastaga 26 %. (Ahven, et al., 2016, lk 60-67) Statistiliselt vähenes varavastaste süütegude koguarv aastaga vaid 3%. Varavastane kuritegevus vähenes 2016. aastal võrreldes 2015. aastaga veelgi 17% (vt tabel 3). Aastatel 2017-2020 on varavastaste kuritegude osakaal jäänud 40% lähedale. Varavastaste kuritegude üldist vähenemistrendi toetab ka Eesti ühiskonna sotsiaaldemograafiline prognoos, mille kohaselt väheneb tööealine elanikkond 2060. aastaks 8,6 % (Statistikaamet, 2019). Kõikide registreeritud kuritegude arv on vähenenud aastatel 2015-2020 kokku 20,9%, varavastaste kuritegude arv samal perioodil 33,5% (Justiitsministeerium, 2020, lk 1). Eeltoodule tuginedes võivad muutused registreeritud kuritegevuse dünaamikas olla mõjutatud nii seadusemuudatustest, sotsiaaldemograafilistest teguritest kui majanduskeskkonnast

(käesolev töö, lk 29), mistõttu keskendutakse magistritöös eelkõige isikute kindlaks tegemise määrade hindamisele, mida on võimalik selgemalt politseiliste tegevustega seostada. Varavastaste kuritegude analüüsi hõlmava perioodi 2015- 2020 vältel on miinimumpäevamäär suurus olnud püsivalt 10 eurot.

2015. aastal registreeriti kokku 14966 varavastast kuritegu (Ahven, et al., 2016, lk 60), millest vargusi (KarS § 199) kokku 10857 ehk 72,5%. Analüüsist nähtub, et isiku kindlaks tegemise määr on kõige suurem (85,8%) KarS § 215 (asja omavoliline kasutamine), millele järgnevad 82,6% KarS § 209 (kelmus) ning 64,5% KarS § 200 (röövimine) järgi kvalifitseeritavad kuriteod. Väikseim isikute kindlaks tegemise määr on KarS § 199 lg 1 järgi kvalifitseeritavate varguste hulgas (11,6%). Kuna KarS § 199 lg 1 eeldab koosseisulise tunnuseks vaba juurdepääsu kasutamist, puuduvad nende varguste puhul tihti piiritletud sündmuskohad, mille vaatluse käigus on võimalik talletada kurjategija profileerimiseks vajalikke andmeid (murdmis- ning jalatsijäljed, kurjategija bioloogiline materjal, viited *modus operandi*) (käesolev töö, lk 28- 29). Autori hinnangul saab eelpool kirjeldatud varguste lahendamisel ning omavahelisel seostamisel olla suureks mõjutajaks kriminaalteave. Analüüsist nähtub, et KarS § 199 lg 1 puhul on ka kindlaks tehtud isikute retsidiivsus kõige madalam (19,8%), millest võib järeldada, et 1 lõike vargusi panevad toime rohkem isikud, kes on oma kuritegeliku tee alguses, on varasemalt kriminaalkorras karistamata ning otsivad kergemaid ja vähesema valvega sihtmärke (käesolev töö, lk 29).

Röövimiste (KarS § 200) puhul on varem karistatud isikute osakaal 24%, küll aga on röövimiste toimepanijate osakaal kohalikest elanikest kõige kõrgem (70,6%). Kelmuste (KarS § 209) toimepanijate hulgas oli kohalike elanike osakaal kõige väiksem (50,4%), seevastu varem karistatud isikute osakaal varavastastest kuritegudest kõige suurem (48,9%). Paljud kelmused pannakse toime internetikeskkonnas, mistõttu ei pea kannatanu olema kuriteo toimepanijaga otseses kontaktis, seevastu kõrge retsidiivsus viitab toimepanijate varasemale kuritegelikule kogemusele. Võrdlemisi kõrge retsidiivsusega on ka KarS § 199 lg 2 järgi kvalifitseeritavate varguste toimepanijad (45,5%). Varguste toimepanija üldine profiil Eestis on olnud viimastel aastatel sarnane: põhiharidusega 18- 30 aastane mees (Pöldar, 2015, lk 1). Varavastane kuritegevus Eestis 2015 (tabel 11) esitatud lisades.

Varavastaste kuritegude registreerimine on vähenenud 2016. aastal võrreldes 2015. aastaga 17% (Justiitsministeerium, 2020, lk 1). Registreeritud kuritegudest on aastaga kasvanud kelmused (KarS § 209) 6,8% ning arvutikelmused (KarS § 213) 30,9%, samas kui kelmuste

toimepanijate väljaselgitamine püsib endiselt üle 80% ning arvutikelmuste puhul on kuriteo toimepanijate väljaselgitamise hulk kasvanud 15,7%. Sõltumata sellest, et politsei suutis enamuse kelmusi toimepanevaid isikuid kindlaks teha, on tegemist viimastel aastatel tõusutrendis olevate kuritegudega. 6,1% on veelgi vähenenud KarS § 199 lg 1 järgi kvalifitseeritavates vargustes isikute kindlaks tegemise määr, samal ajal on tõusnud 6,9% võrra KarS § 199 lg 2 järgi kvalifitseeritavates vargustes isikute kindlaks tegemise osakaal. Varavastane kuritegevus Eestis 2016 (tabel 12) esitatud lisades.

2017. aasta registreeritud kuritegude andmed peegeldavad sarnaste suundumuste jätkumist: kasvanud on veelgi isikute kindlaks tegemise osakaal KarS § 199 lg 2 (11,3%), KarS § 209 (17%) ning KarS § 213 (5,7%) järgi kvalifitseeritavates kuritegudes. Erilist märkimist väärib **väga kõrge** (97,7%) isikute kindlaks tegemise osakaal kelmustes (KarS § 209). Üldine vähenemine on toimunud varem karistatud isikute osakaalus. 2017. aastast loodi Põhja prefektuuris senise keskse SKT üksuse asemel 3 eraldi üksust kriminaalbüroo talituste alla, millega tõsteti prefektuuris oluliselt kriminaalluure võimekust (käesolev töö, lk 44). Varavastane kuritegevus Eestis 2017 (tabel 13) esitatud lisades.

2018. aastat iseloomustavad mõnevõrra ootuspäraselt langustrendid kindlaks tehtud isikute osakaaludes, kuivõrd 2017. aasta vastavad näitajad olid väga kõrged. Kõige suurema languse (27,8%) on teinud isikute kindlaks tegemise osakaal kelmustes (KarS § 209), samuti on see näitaja 11,4% langenud KarS § 199 lg 2 järgi kvalifitseeritavates vargustes. Kerget kasvutrendi (1,4%) näitab endiselt arvutikelmuste (KarS § 213) registreerimine. Varavastane kuritegevus Eestis 2018 (tabel 14) esitatud lisades.

2019. aastal on jätkuvalt kasvanud arvutikelmuste (KarS § 213) registreerimine 28,8%, samuti on kasvanud eelmise aastaga võrreldes KarS § 199 lg 2 kuritegudes isikute kindlaks tegemise määr 17,7%. Samas näitab viimase kahe aasta jooksul selget **langustrendi arvutikelmustes** (KarS § 213) isikute kindlaks tegemise määr, olles viimase aastaga vähenenud veelgi 23,5% ning viimase kahe aasta jooksul kokku 30,6%. Samuti on viimase kahe aasta jooksul **langenud kelmustes** (KarS § 209) isikute kindlaks tegemise määr kokku 42,2%. Arvestades järjest kasvavat internetikasutajate hulka, on paratamatu, et ka kuritegevus kolib sinna keskkonda, kus inimesed järjest rohkem aega veedavad. 2019. aastal kasutas interneti 1,28 miljonit inimest ehk 98% kogu Eesti rahvastikust (Mesipuu, 2020, lk 2). Varavastane kuritegevus Eestis (tabel 15) esitatud lisades.

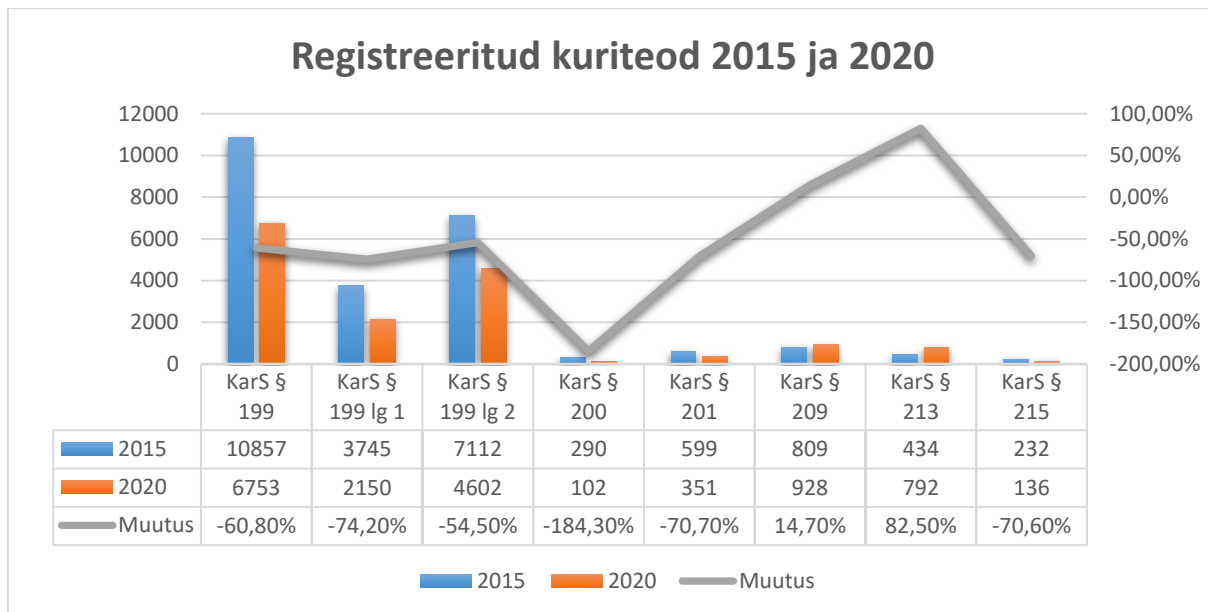
2020. aastal jätkuvad registreeritud kuritegevuses eelnevad suundumused: kasvanud on arvutikelmuste (KarS § 213) registreerimine 7,3% ning kelmuste (KarS § 209) registreerimine 4,5%, **langustrendi** näitab aga samades kuritegudes isikute kindlaks tegemise määr – KarS § 209 (24,2%) ning KarS § 213 (6,4%). Viimasel kolmel aastal (2017-2020) on KarS § 209 (kelmused) kindlaks tehtud isikute määr **langenud** 66,4% ning KarS § 213 (arvutikelmused) kindlaks tehtud isikute määr **langenud** 37%. Varavastane kuritegevus Eestis 2020 (tabel 16) esitatud lisades.

Tabel 2. Varavastane kuritegevus Eestis aastatel 2015-2020 (magistritöö autori koostatud)

	2015	2020		2015	2020		2015	2020	
	Registreeritud kokku	Registreeritud kokku	Muutus	isik kindlaks tehtud (avastatud)	isik kindlaks tehtud (avastatud)	Muutus	varem karistatud isik	varem karistatud isik	Muutus
KarS § 199	10857	6753	-60,80%	39,00%	53,00%	14,00%	42,90%	35,00%	-7,90%
KarS § 199 lg 1	3745	2150	-74,20%	11,60%	14,00%	2,40%	19,80%	35,80%	16,00%
KarS § 199 lg 2	7112	4602	-54,50%	53,50%	71,60%	18,10%	45,50%	36,80%	-8,70%
KarS § 200	290	102	-184,30%	64,50%	71,60%	7,10%	24,00%	23,30%	-0,70%
KarS § 201	599	351	-70,70%	55,40%	43,60%	-11,80%	21,70%	18,30%	-3,40%
KarS § 209	809	928	14,70%	82,60%	31,30%	-51,30%	48,90%	42,80%	-6,10%
KarS § 213	434	792	82,50%	61,80%	46,20%	-16,60%	17,50%	17,30%	-0,20%
KarS § 215	232	136	-70,60%	85,80%	77,20%	-8,60%	37,20%	23,90%	-13,30%

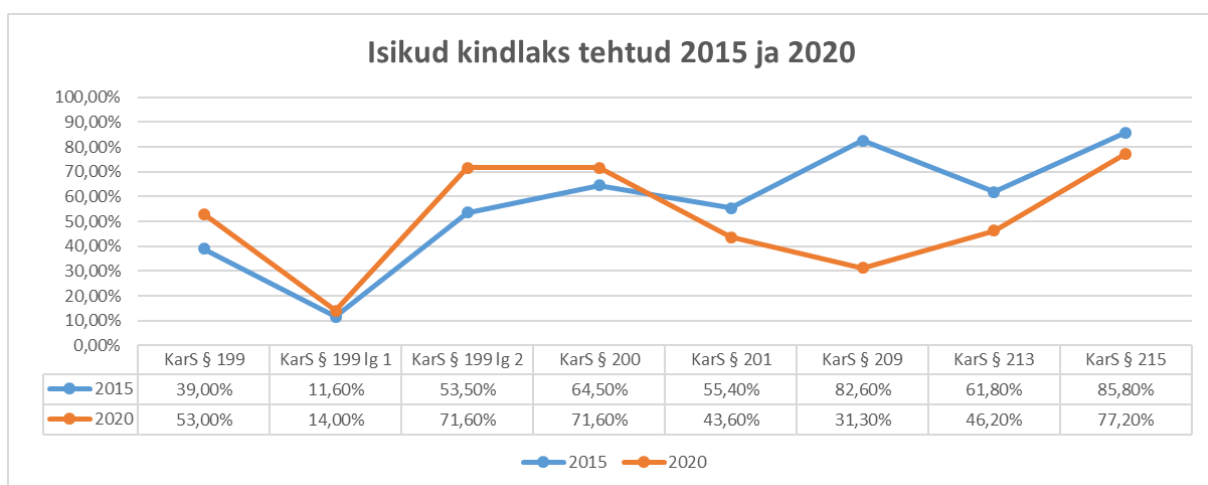
Vaadeldava perioodi vältel on registreeritud varavastastest kuritegudest kasvanud protsentuaalselt kõige rohkem arvutikelmused (KarS § 213), 2020. aastal on registreeritud arvutikelmuste arv võrreldes 2015. aastaga kasvanud tervelt 82%. Kasvutrendis (14,7%) on ka kelmused (KarS § 209). Nimetatud kuriteod on oma olemuselt sarnase deliktitüübiga. Kõige suurema protsentuaalse langusega registreeritud kuritegudest on röövimised (KarS § 200), mis on langenud tervelt 184,3%. Röövimiste arvu vähenemise põhjused on eelkõige keskkondlikud, olles seotud muutustega sularaha kasutamise vähenemises, röövitavate asjade vähenenud potentsiaalses järelturuväärtuses ning muutustes noorte arvus ning elustiilis (Ahven, et al., 2016, lk 4). Samuti on tugevas langustrendis varguste registreerimine (KarS § 199), mis on langenud kokku 60,8%

Tabel 3. Registreeritud varavastased kuriteod Eestis aastatel 2015 ja 2020 (magistritöö autori koostatud)

KarS § 209 (kelmused) järgi kvalifitseeritavates kuritegudes on **langenud** kõige suuremal määral (51,3%) isikute kindlaks tegemise määr, olles 2020. aastal vaid 31,3% registreeritud kuritegudest. Samuti on langenud 16,6% võrra isikute kindlaks tegemise määr KarS § 213 järgi kvalifitseeritavates arvutikelmustes. Seevastu KarS § 199 lg 2 järgi kvalifitseeritavate varguste avastamise määr on vaadeldaval perioodil tõusnud 18,1%, mis on vaadeldavatest kuritegudest **kõige suurema kasvuga**.

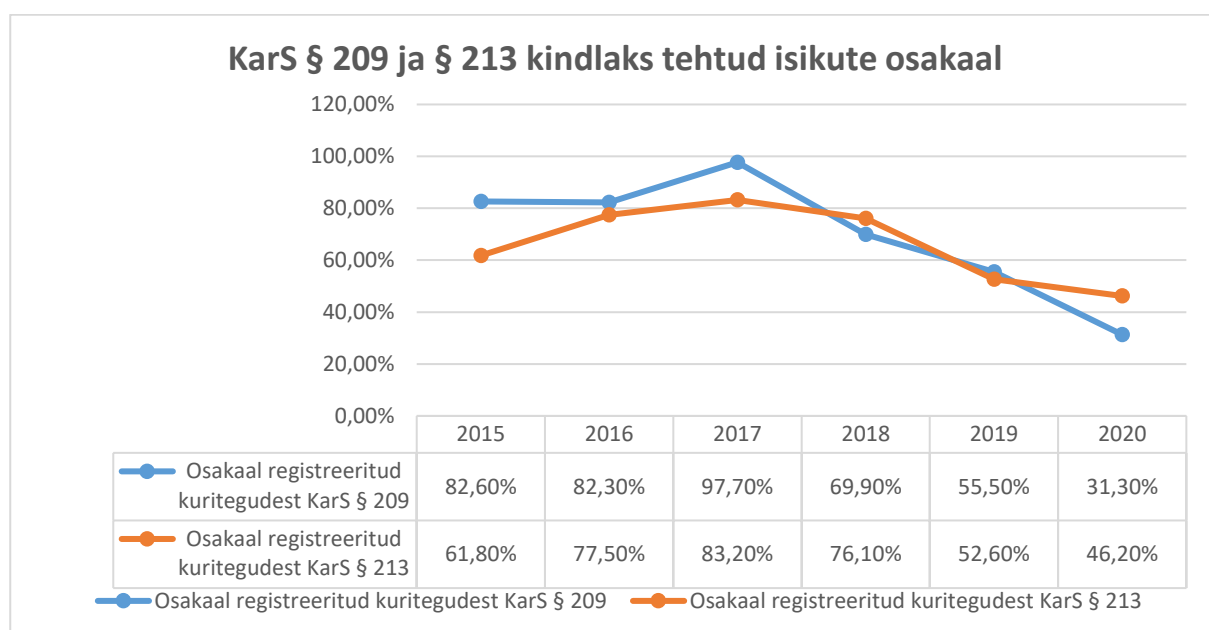
Tabel 4. Registreeritud varavastased kuriteod aastatel 2015 ja 2020, milles isikud on kindlaks tehtud (magistritöö autori koostatud)

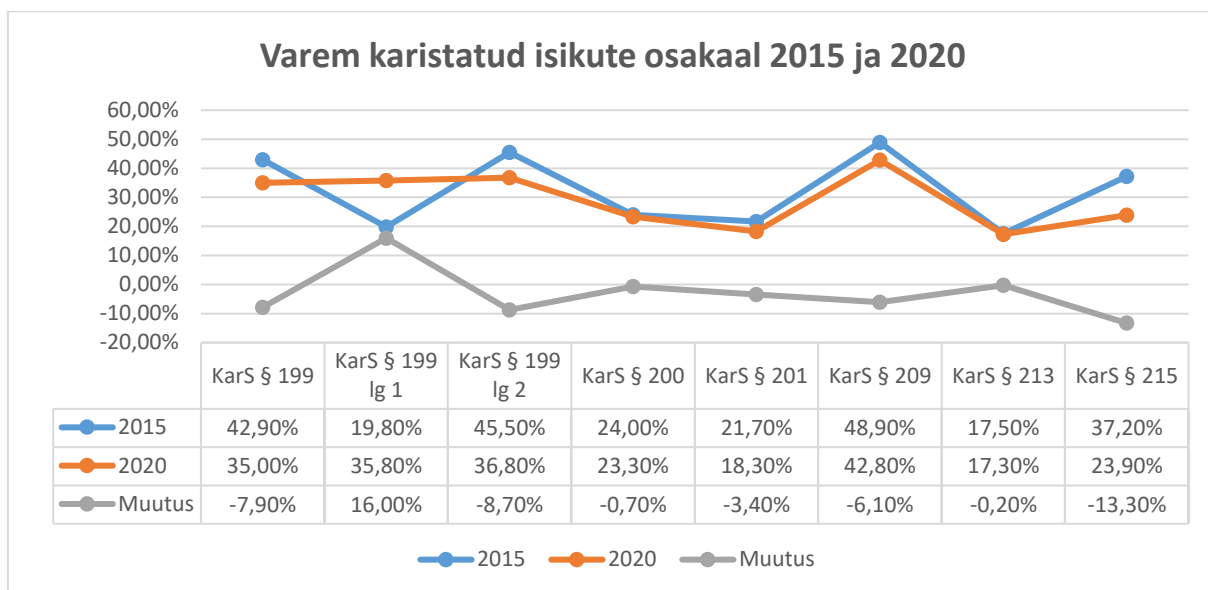
Kõige suuremad muutused on toimunud KarS § 209 (kelmus) ning § 213 (arvutikelmus) isikute kindlaks tegemise dünaamikas, kus isikute kindlaks tegemise määr on olnud vaadeldava perioodi vältel 2017. aastal kõige kõrgem- KarS § 209 (97,7%) ning KarS § 213 (83,2%) ning langenud seejärel iga-aastaselt, jõudes 2020. aastal vaadeldava perioodi kõige madalama näitajani- KarS § 209 (31,3%) ning KarS § 213 (46,2%).

Kõikidest registreeritud arvutikuritegudest 16% moodustasid 2020. aastal petukõned, millega suudetakse kannatanule varalist kahju tekitada keskmiselt 3400 eurot (Sööt, 2020). 2019 aastal Euroopa Komisjoni poolt läbiviidud uuringust selgus, et Eestis on pettuse ohvriks langenud 31% inimestest (European Commission, 2020, p. 13). Petuskeeme jaotatakse lähtuvalt sihtrühmast massturundusega seonduvateks; investeerimisvõimalusi pakkuvateks; identiteedi ärakasutamisel põhinevateks ning väikeettevõtetele suunatud (Button, et al., 2020, pp. 6-11). Valdavalt on tegemist kuritegudega, mille toimepanijad viibivad välisriikides, millega Eesti jõustruktuuridel puudub sisuline koostöö.

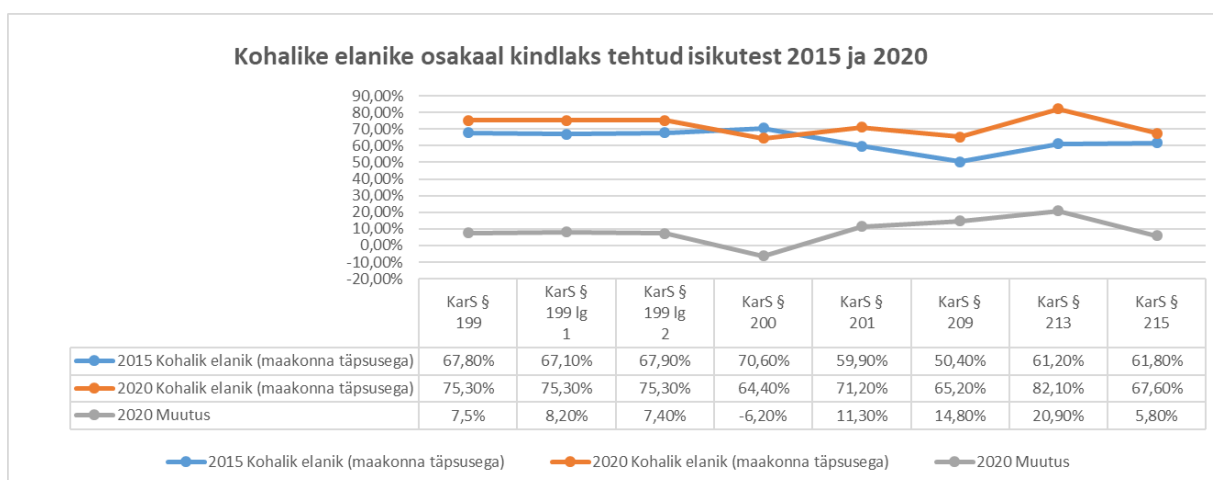
Tabel 5. KarS § 209 ja § 213 kindlaks tehtud isikute osakaal registreeritud kuritegudest (magistritöö autori koostatud)

Tabel 6. Varem karistatud isikute osakaal aastatel 2015 ja 2020 varavastastes kuritegudes kindlaks tehtud isikutest (magistritöö autori koostatud)

Tabel 7. Kohalike elanike osakaal aastatel 2015 ja 2020 varavastastes kuritegudes kindlaks tehtud isikutest (magistritöö autor koostatud)

2.2.2 Intervjuude analüüs

Peatükk eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldab juurdepääsupiiranguga teavet. Alus AvTS § 35 lg 1 p 5¹

2.3 Järeldused ja ettepanekud

Peatükk eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldab juurdepääsupiiranguga teavet. Alus AvTS § 35 lg 1 p 5¹

KOKKUVÕTE

Kokkuvõte eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldab juurdepääsupiiranguga teavet. Alus AvTS § 35 lg 1 p 5¹

SUMMARY

The master's thesis sought an answer to the research problem of how the criminal intelligence methodology is implemented in Police and Border Guard Board and how the implementation of the methodology has supported the prevention of crime against property. According to the research problem, the master's thesis purpose was to identify the role of the criminal intelligence in the prevention of crime against property and to develop proposals for more systematic implementation of the criminal intelligence methodology in the Police and Border Guard Board prefectures. Four research tasks were set for the master's thesis purpose.

Lõigud eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldavad juurdepääsupiiranguga teavet. Alus AvTS § 35 lg 1 p 5¹

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

- Abrahamse, A. F. et al., 1991. An experimental evaluation of the phoenix repeat offender program. *Justice Quarterly*, 8(2), pp. 141-168.
- Ahven, A., 2009. *Üldkasuliku töö kohaldamine ning mõju retsidiivsusele*, Tallinn: Justiitsministeerium.
- Ahven, A., 2010. *Vanglast vabanenute retsidiivsus*, Tallinn: Justiitsministeerium.
- Ahven, A. et al., 2015. *Kuritegevus Eestis 2014*, Tallinn: Justiitsministeerium.
- Ahven, A. et al., 2017. *Kuritegevus Eestis 2017*, Tallinn: Justiitsministeerium.
- Ahven, A. et al., 2016. *Kuritegevus Eestis 2015*. [Võrgumaterjal]
Available at:
http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevus_estis_2015.pdf
- Ahven, A., Roots, A. & Sööt, M.-L., 2018. *Retsidiivsus Eestis 2017*. [Võrgumaterjal]
Available at:
https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/retsidiivsusestis_2017.pdf
- Ahven, A., Salla, J. & Kadaksoo, L.-M., 2016. *Röövimine: levik, avastamine, karistuspraktika*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/roovimine-levik-avastamine-karistuspraktika>
- Ahven, A., Salla, J. & Vahtrus, S., 2010. *Retsidiivsus Eestis*, Tallinn: Justiitsministeerium.
- Becker, G. S., 1974. Crime and Punishment: An Economic Approach. rmt.: *Essays in the Economics of Crime and Punishment*. s.l.:NBER, pp. 1-54.
- Bouhana, N., Johnson, S. D. & Porter, M., 2016. Consistency and specificity in burglars who commit prolific residential burglary: Testing the core assumptions underpinning behavioural crime linkage. *Legal and Criminological Psychology*, 21(1), pp. 77-94.
- Braga, A. A., 2008. *Problem-oriented Policing And Crime Prevention*. 2nd toim. New York: Criminal Justice Press.
- Braga, A. A. & Schnell, C., 2013. Evaluating Place-Based Policing Strategies: Lessons Learned from the Smart Policing Initiative in Boston. *Police Quarterly*, 16(3), pp. 339-357.
- Braga, A. A. & Weisburd, D. L., 2010. *Policing Problem Places: Crime Hot Spots and Effective Prevention*. s.l.:s.n.
- Braga, A. A., Welsh, B. C. & Schnell, C., 2015. Can Policing Disorder Reduce Crime? A Systematic Review and Meta-analysis. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 52(4), pp. 567-588.
- Brown, R., Cannings, A. & Sheriff, J., 2004. *Intelligence-led crime reduction: an evaluation of Operation Gallant*, s.l.: Home Office.

Bureau of Justice Assistance, 1994. *Understanding Community Policing*, Washington: Bureau of Justice Assistance.

Button, M., Lewis, C. & Tapley, J., 2020. *Gov.uk*. [Võrgumaterjal]

Available at:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/118469/fraud-typologies.pdf

Carter, D. L., 2009. *Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local, and Tribal Law Enforcement Agencies*. 2nd toim. s.l.:US Department of Justice.

Carter, D. L. & Carter, J. G., 2009. Intelligence-Led Policing. *Criminal Justice Policy Review*, September.

Carter, J. & Chermak, S. M., 2012. Evidence-Based Intelligence Practices: Examining the Role of Fusion Centers as a Critical Source of Information. rmt.: *Evidence-Based Counterterrorism Policy*. New York: Springer, pp. 65-88.

Carter, J. G., Phillips, S. W. & Gayadeen, M. S., 2014. Implementing Intelligence-Led Policing: An Application of Loose-Coupling Theory. *Journal of Criminal Justice*, 42(6), pp. 433-442.

Cleveland Police, 2000. *Chief Constable's Annual Report 1999-2000*, s.l.: Cleveland Police.

Codagnone, C. & Boccardelli, P., 2006. *Measurement Framework Final Version*, Milano: European Commission.

Coupe, T. & Blake, L., 2006. Daylight And Darkness Targeting Strategies Ant The Risks Of Being Seen At Residential Burglaries. *Criminology*, 44(2), pp. 431-464.

Dixon, B. & Stanko, B., 1995. Sector policing and public accountability. *Policing and Society*, 5(3), pp. 171-183.

Eck, J. E., Clarke, R. V. & Petrossian, G., 2013. *Intelligence Analysis for Problem Solvers*. [Võrgumaterjal]

Available at: <http://www.popcenter.org/library/reading/pdfs/intell-analysis-for-probsolvers.pdf>

Eisenhardt, K. M., 1989. Building Theories from Case Study Research. *The Academy of Management Review*, 14(4), pp. 532-550.

Euroopa Nõukogu, 2010. *Euroopa Liidu sisejulgeoleku strateegia*. [Võrgumaterjal]

Available at: <https://www.consilium.europa.eu/media/30749/qc3010313etc.pdf>

European Commission, 2020. *Europa.eu*. [Võrgumaterjal]

Available at:

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights_ensuring_aid_effectiveness/documents/survey_on_scams_and_fraud_experienced_by_consumers_-_final_report.pdf

Flick, U., 2009. *An introduction to qualitative research*. 4 toim. London: Sage Publications.

- Fox, B. H. & Farrington, D. P., 2015. An Experimental Evaluation On The Utility Of Burglary Profiles Applied In Active Police Investigations. *Criminal Justice And Behavior*, 42(2), pp. 156-175.
- Freilich, J. D., 2007. Intelligence-Led Policing As a Framework for Responding to Terrorism. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 23(2), pp. 142-158.
- Fuentes, J. R., 2006. *New Jersey State Police Practical Guide to Intelligence-led Policing*. [Võrgumaterjal]
Available at: http://www.njsp.org/divorg/invest/pdf/njsp_ilpguide.pdf
- Gill, C. et al., 2014. Community-oriented policing to reduce crime, disorder and fear and increase satisfaction and legitimacy among citizens: a systematic review. *Journal of Experimental Criminology*, Issue 10, pp. 399-428.
- Gilmore, L. E., 2014. *Experimentally Evaluating Statistical Patterns of Offending Typology For Burglary: A Replication Study*, s.l.: Scholar Commons.
- Goldstein, H., 1990. *Problem-oriented policing*. 1st toim. New York: McGraw-Hill.
- Groff, E. R. et al., 2015. Does What Police Do at Hot Spots Matter? The Philadelphia Policing Tactics Experiment. *Criminology*, 10 December, 53(1), pp. 23-53.
- Guidetti, R. A., 2006. *Policing the Homeland: Choosing the Intelligence Option*, California: Naval Postgraduate School.
- Haberman, C. P., 2015. *Cops On Dots Doing What? The Differential Effects Of Police Enforcement Actions In Hot Spots*. s.l.: Temple University.
- Hakim, S., Rengert, G. F. & Shachmurove, Y., 2001. Target search of burglars: A revised economic model. *Papers in Regional Science*, 80(2), pp. 121-137.
- Heaton, R. & Tong, S., 2015. Evidence-Based Policing: From Effectiveness to Cost-Effectiveness. *Policing: A Journal for Policy and Practice*, 10(1), pp. 60-70.
- Hinkle, J. C. & Weisburd, D., 2008. The irony of broken windows policing: A micro-place study of the relationship between disorder, focused police crackdowns and fear of crime. *Journal of Criminal Justice*, 36(6), pp. 503-512.
- Iain, A., 2011. *Safe as Houses Domestic Burglary Project*, Enfield: s.n.
- Imrohoroglu, A., Merlo, A. & Rupert, P., 2001. *Social Science Research Network*. [Võrgumaterjal]
Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=267784
- James, A., 2011. *The Influence of Intelligence-Led Policing Models on Investigative Policy and Practice in Mainstream Policing 1993-2007: Division, Resistance and Investigative Orthodoxy*, London: The London School of Economics and Political Science.
- James, A., 2014. Forward to the past: reinventing intelligence-led policing in Britain. *Police Practice and Research*, 15(1).
- Justiitsministeerium ja Riigikantselei, 2012. *Mõjude hindamise metoodika*, Tallinn: Riigikantselei.

- Justiitsministeerium, 2010. *Kriminaalpoliitika arengusuunad*, Tallinn: Justiitsministeerium.
- Justiitsministeerium, 2018. *Retsidiivsus Eestis 2017*. [Võrgumaterjal]
Available at: https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/retsidiivsuseestis_2017.pdf
- Justiitsministeerium, 2019. *Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030*. [Võrgumaterjal]
Available at: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/kriminaalpoliitika_pohialused_aastani_2030.pdf
- Justiitsministeerium, 2020. *Kuritegevuse ülevaade 2020*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2020/>
- Justiitsministeerium, kuupäev puudub *Justiitsministeeriumi arengukava 2017-2020*, Tallinn: Justiitsministeerium.
- Kaasik, J., 2007. *Kogukonnakeskne politseitöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Kaitsepolitseiamet, 2017. *Kaitsepolitseiamet*. [Võrgumaterjal]
Available at: https://kapo.ee/sites/default/files/content_attachments/Aastaraamat-2017.pdf
- Kaitsepolitseiamenti poolt teabe varjatud kogumisel kasutatavad meetodid ja vahendid ning teabetoimiku pidamise ja säilitamise kord* (2001).
- Karistusseadustik* (2002).
- Kergandberg, E., Järvet, T., Ploom, T. & Jaggo, O., 2004. *Kriminaalmenetlus*. 2 toim. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Kergandberg, E. & Pikamäe, P., 2012. *Kriminaalmenetluse seadustik - kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
- Klein, M. & Põldar, M., 2009. *Pisivargused 2009. aastal. Ülevaade pisivargustest (KarS §218) 2002 kuni 2009 jaanuar-märts, isikuprofiilid, vargusobjektid, tegutsemismotiivid, varguseviisid ning vahelejäämise põhjused.*, Tallinn: PA.
- Kobach, K. W., 2006. *The Quintessential Force Multiplier: The Inherent Authority Of Local Police To Make Immigration Arrests*. [Võrgumaterjal]
Available at: https://www.thedustininmansociety.org/docs/kobach_force_multiplier_2006feb22.pdf
- Kobrasepp, M., 2015. *Kuritegevuse regionaalseid erinevusi selgitavate tegurite analüüs Eesti näitel*, Tartu: Tartu Ülikool.
- Kriminaalmenetluse seadustik* (2004).
- Kumm, R., 2015. *Teabetoodete kasutamine juhtimisotsuste tegemisel kriminaalpolitseis*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Kõplase, K., 2015. *Illegaalse metadooni leviku tõkestamine*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Laherand, M.-L., 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.

- Laos, S., 2008. Riigi sisejolgeolekut tagava jälitustegevuse eesmärgid ja kontroll. rmt:: *Akadeemia*. Tartu: Tallinna Raamatutrükikoda, pp. 2403-2447.
- Legget, T., 2003. *Rainbow Tenment: Crime and Policing in Inner Johannesburg*, Johannesburg: ISS Criminal Justice Monitoring Centre.
- Loftus, B. & Goold, B., 2011. Covert surveillance and the invisibilities of policing. *Criminology & Criminal Justice*, 12(3), pp. 275-288.
- Maguire, E. R. & Katz, C. M., 2002. Community policing, loose coupling, and sensemaking in American police agencies. *Justice Quarterly*, 19(3), pp. 503-536.
- Maksukorralduse seadus* (2002).
- Martin, S. E. & Sherman, L. W., 1986. Selective Apprehension: A Police Strategy For Repeat Offenders. *Criminology*, 24(1), pp. 155-172.
- Mashloane, N. P., 2014. *The Use of Intelligence-Led Policing in Crime Prevention by the South African Police Service*, s.l.: University of South Africa.
- McGarrell, E. F., Chermak, S., Weiss, A. & Wilson, J., 2001. *Reducing Firearms Violence Through Directed Police Patrol*, s.l.: s.n.
- McGarrell, E. F., Freilich, J. D. & Chermak, S., 2007. Intelligence-Led Policing As a Framework for Responding to Terrorism. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 23(2), pp. 142-158.
- Medvedev, D., 2012. *Jälitustegevus ausa kohtumenetluse põhimõttele allutatud kirminaalmenetluses*, Tartu: Tartu Ülikool.
- Mesipuu, B., 2020. *Eestlaste internetikasutus*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://milos.ee/eestlaste-internetikasutus-aastal-2019/>
- Moore, M. H. & Braga, A. A., 2004. Police Performance Measurement: A Normative Framework. *Criminal Justice Ethics*, 23(1), pp. 3-19.
- Nee, C. & Meenaghan, A., 2006. Expert decision-making in burglars. *The British Journal of Criminology*, 46(5), pp. 935-949.
- Olgo, T., 2016. *Politsei- ja Piirivalveameti moodustamise kulg ja tulemuslikkus. Kas ühendatud loomisega on saavutatud kokkuvõid ja teenuse kvaliteedi paranemine?*, Tallinn: Riigikontroll.
- Oper, J., 2015. *Elanike hinnangud politseinike ja piirivalvurite tööle. Ülevaade 2014 aastal läbiviidud üleriigilisest avaliku arvamuse uuringust*, Tallinn: Politsei- ja Piirivalveamet.
- Oppi, T. & Kasemets, A., 2013. *Sisejulgeolekupoliitika arengustrateegiad ja- analüüsid juhtide arengutoe kujundamise sisendina. valik Eesti ja Euroopa Liidu tasandi allikaid*. [Võrgumaterjal]
Available at:
http://www.sisekaitse.ee/public/SIKARO/SJV_juhtide_arengutoe_strateegilised_sisendid_AK_TO_030613-1.pdf

- Paabo, R., Klein, M., Põldar, M. & Sepp, M., 2012. *Varavastased kuriteod 2011 ja nende languse võimalikud põhjused*, Tallinn: PPA.
- Palo, M., 2016. *Teabepõhise politseitegevuse strateegia rakendamine kriminaalpolitseis*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Peris, M., 2018. *Avaliku sektori struktuursete muudatuste tsüklilisus kriminaalpolitsei näitel*, Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool.
- Peterson, M., 2005. *Intelligence-led Policing: The New Intelligence Architecture*, Washington, DC: U.S. Department of Justice.
- Piquero, A. R., Farrington, D. P. & Blumstein, A., 2007. *Key Issues in Criminal Career Research*. 1st toim. Cambridge: Cambridge University Press.
- Politsei ja piirivalve seadus* (2010).
- Politsei- ja Piirivalveamet, 2020. *PPA strateegia- maailma parim politsei*, Tallinn: Politsei- ja Piirivalveamet.
- Põldar, M., 2015. *Varavastased süüteod. Analüüs muutustest varavastastes süütegudes seoses 01.01.2015 jõustunud KarS muudatustega*, Tallinn: PPA.
- Quarmby, N., 2003. Futures Work In Strategic Criminal Intelligence. rmt.: *Strategic Thinking In Criminal Intelligence*. 2nd toim. Canberra: Australian Institute of Criminology, pp. 165-186.
- Rahandusministeerium, 2016. *Riigiülesannete analüüs*, Tallinn: Rahandusministeerium.
- Rasmusen, E., 1996. Stigma and Self-Fulfilling Expectations of Criminality. *Journal of Law and Economics*, pp. 519-544.
- Ratcliffe, J. H., 2008. *Intelligence-Led Policing*. Portland(Oregon): Willan Publishing.
- Ratcliffe, J. H., 2015. Towards an Index for Harm-Focused Policing. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 9(2), pp. 164-182.
- Raus, T. & Timmusk, L., 2005. *Kuritegevust mõjutavad sotsiaalmajanduslikud ja demograafilised tegurid*, Tallinn: Justiitsministeerium.
- Riigikantselei, 2014. *Lõpparuanne. Avalike teenuste ühtne portfelli juhtimine*, s.l.: Riigikantselei.
- Riigikohus, 2010. *Riigikohus*. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-1-1-8-10>
- Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord* (2008).
- Saar Poll OÜ, 2020. *Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring*, Tallinn: Siseministeerium.
- Santos, R. B., 2014. The Effectiveness of Crime Analysis for Crime Reduction: Cure or Diagnosis?. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 30(2), pp. 147-168.

- Schaible, L. M. & Sheffield, J., 2012. Intelligence-led policing and change in state law enforcement agencies. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 35(4), pp. 761-784.
- Sharp, C. R., 2009. Theoretical and Practical Application of Loose Coupling: A Study of Criminal Justice Agencies on the State of Florida. *Southwest Journal of Criminal Justice*, 6(1), pp. 45-58.
- Siseministeerium, 2015. *Siseturvalisuse arengukava 2015-2020*, Tallinn: s.n.
- Siseministeerium, 2021. *Siseturvalisuse arengukava 2020-2030*, Tallinn: Siseministeerium.
- Snook, B. et al., 2012. The Violent Crime Linkage Analysis System: A Test of Interrater Reliability. *Criminal Justice and Behavior*, 39(5), pp. 607-619.
- Sootak, J. & Pikamäe, P., 2021. *Karistusseadustik Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Kirjastus Juura.
- Statistikaamet, 2019. *Statistikaameti koduleht*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://www.stat.ee/et/uudised/pressiteade-2019-077>
- Sunshine, J. & Tyler, T. R., 2003. The Role of Procedural Justice and Legitimacy in Shaping Public Support for Policing. *Law & Society Review*, pp. 513-547.
- Suve, P., 2016. *Politsei kui institutsiooni arengu mõtestamise kontseptuaalsed probleemid keerustavas vastastiksõltuvas keskkonnas*, Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Sööt, M.-L., 2020. *Kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2020/kuberkuriteod*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2020/kuberkuriteod>
- Teddlie, C. & Yu, F., 2007. Mixed Methods Sampling. A Typology With Examples. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), pp. 77-100.
- Telep, C. W. & Weisburd, D., 2012. What is Known About the Effectiveness of Police Practices in Reducing Crime and Disorder?. *Police Quarterly*, 15(4), pp. 331-357.
- Tooding, L.-M., 2007. *Andmete analüüs ja tõlgendamine sotsiaalteadustes*. 1 toim. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Turu-uuringute AS, 2016. *Avaliku arvamuse uuring*, s.l.: Turu-uuringute AS.
- Turvey, B. E., 2011. *Criminal Profiling. An Introduction to Behavioral Evidence Analysis*. 4 toim. s.l.:Academic Press.
- Vaher, E., 2017. *Visioon ja tegevuskava aastateks 2018-2023*, Tallinn: Politsei-ja Piirivalveamet.
- Vangistusseadus* (2000).
- Weick, K. E., 1976. Educational Organizations as Loosely Coupled Systems. *Administrative Science Quarterly*, 21(1), pp. 1-19.
- Weisburd, D., Davis, M. & Gill, C., 2015. Increasing Collective Efficacy and Social Capital at Crime Hot Spots: New Crime Control Tools for Police. *Policing*, 9(3), pp. 265-274.

- Weisburd, D. & Eck, J. E., 2004. What Can Police Do to Reduce Crime, Disorder, and Fear?. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, pp. 42-65.
- Weisburd, D. L. & Telep, C. W., 2015. *The Efficiency of Place-Based Policing*, Jerusalem: s.n.
- Weisburd, D. et al., 2003. Reforming to preserve: Compstat and strategic problem solving in American policing. *Criminology & Public Policy*, July, 2(3), pp. 421-456.
- Whitaker, G. P., Phillips, C. D., Haas, P. J. & Worden, R. E., 1985. Aggressive Policing and the Deterrence of Crime. *Law & Policy*, 7(3), pp. 395-416.
- Wodhams, J., Hollin, C. R. & Bull, R., 2007. The psychology of linking crimes: A review of the evidence. *Legal and Criminological Psychology*, 12(2), pp. 233-249.
- Wolfgang, M. E., Figlio, R. M. & Sellin, T., 1987. *Delinquency in a Birth Cohort*. 1st toim. Chicago: The University Of Chicago Press.
- Woodhams, J. & Toye, K., 2007. An empirical test of the assumptions of case linkage and offender profiling with serial commercial robberies. *Psychology Public Policy and Law*, 13(1), pp. 59-85.
- Wright, R. T. & Decker, S. H., 1994. *Burglars on the Job: Streetlife and Residential Break-ins*. Boston: Northeastern University Press.
- Yin, R. K., 2003. *Case Study Research: Design and Methods*. 3 toim. London: SAGE Publications.

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Tabel 1. Politseistrateegiate efektiivsuse hindamise ülevaade (Groff, et al., 2015, pp. 25-46; Ratcliffe, 2008, pp. 32-33; Santos, 2014, pp. 147-168 magistritöö autori koostatud).....	16
Tabel 2. Intervjuude läbiviimise kronoloogia (magistritöö autori poolt koostatud).....	Error! Bookmark not defined.
Tabel 3. Varavastane kuritegevus Eestis aastatel 2015-2020 (magistritöö autori koostatud) .	40
Tabel 4. Registreeritud varavastased kuriteod kuriteod Eestis aastatel 2015 ja 2020 (magistritöö autori koostatud).....	41
Tabel 5. Registreeritud varavastased kuriteod aastatel 2015 ja 2020, milles isikud on kindlaks tehtud (magistritöö autori koostatud).....	41
Tabel 6. KarS § 209 ja § 213 kindlaks tehtud isikute osakaal registreeritud kuritegudest (magistritöö autori koostatud).....	42
Tabel 7. Varem karistatud isikute osakaal aastatel 2015 ja 2020 varavastastes kuritegudes kindlaks tehtud isikutest (magistritöö autori koostatud).....	43
Tabel 8. Kohalike elanike osakaal aastatel 2015 ja 2020 varavastastes kuritegudes kindlaks tehtud isikutest (magistritöö autor koostatud).....	43
Tabel 9. II uurimisküsimusega seonduvad ekspertintervjuude kategooria ning koodid (magistritöö autori koostatud).....	Error! Bookmark not defined.
Tabel 10. III uurimisküsimusega seonduvad ekspertintervjuude kategooria ning koodid (magistritöö autori koostatud).....	Error! Bookmark not defined.
Tabel 11. IV uurimisküsimusega seonduvad ekspertintervjuude kategooria ning koodid (magistritöö autori koostatud).....	Error! Bookmark not defined.
Tabel 12. Ettepanekud Politsei- ja piirivalveametile (magistritöö autori poolt koostatud).....	Error! Bookmark not defined.
Joonis 1. ILP teabehalduse protsess (Carter & Carter, 2009, p. 11; McGarrell, et al., 2007, pp. 151-154; Carter & Chermak, 2012, pp. 65-88) magistritöö autori koostatud).	28

Lisa 1. Tabelid

Tabel 13. Varavastane kuritegevus Eestis 2015 (magistritöö autori koostatud)

	Kokku	isik kindlaks tehtud (avastatud)	Osakaal registree- ritud kuritegude- st	varem karistatu- d isik	Osakaal kindlaks tehtud isikutest	Kohalik elanik (maakonna täpsusega)	Osakaal kindlaks tehtud isikutest
KarS § 199	10857	4242	39,00%	1818	42,90%	2877	67,80%
KarS § 199 lg 1	3745	435	11,60%	86	19,80%	292	67,10%
KarS § 199 lg 2	7112	3807	53,50%	1732	45,50%	2585	67,90%
KarS § 200	290	187	64,50%	45	24,00%	132	70,60%
KarS § 201	599	332	55,40%	72	21,70%	199	59,90%
KarS § 209	809	669	82,60%	327	48,90%	337	50,40%
KarS § 213	434	268	61,80%	76	17,50%	164	61,20%
KarS § 215	232	199	85,80%	74	37,20%	123	61,80%

Tabel 14. Varavastane kuritegevus Eestis 2016 (magistritöö autori koostatud)

	Kokku	Muutus	isik kindlaks tehtud (avastatud)	Osakaal registree- ritud kuritegude- st	Muutus	varem karistatu- d isik	Osakaal kindlaks tehtud isikutest	Muutus	Kohalik elanik (maakonna täpsusega)	Osakaal kindlaks tehtud isikutest	Muutus
KarS § 199	8597	-20,80%	3831	44,60%	1,70%	1811	47,30%	4,40%	2586	67,50%	-0,30%
KarS § 199 lg 1	2908	-22,30%	398	13,70%	-6,10%	114	28,60%	8,80%	281	70,60%	3,50%
KarS § 199 lg 2	5688	-20,00%	3433	60,40%	6,90%	1697	49,40%	3,90%	2305	67,10%	-0,80%
KarS § 200	225	-22,40%	163	72,40%	7,90%	56	34,40%	10,40%	113	69,30%	-1,30%
KarS § 201	351	-41,40%	201	57,30%	1,90%	24	12,00%	-9,70%	138	68,70%	8,80%
KarS § 209	864	6,80%	711	82,30%	-0,30%	254	35,70%	-13,20%	370	52,00%	1,60%
KarS § 213	568	30,90%	440	77,50%	15,70%	102	23,20%	5,70%	236	53,60%	7,60%
KarS § 215	168	-27,60%	147	87,50%	1,70%	65	44,20%	7,00%	90	61,00%	-0,80%

Tabel 15. Varavastane kuritegevus Eestis 2017 (magistritöö autori koostatud)

	Kokku	Muutus	isik kindlaks tehtud (avastatud)	Osakaal registree- ritud kuritegude- st	Muutus	varem karistatu- d isik	Osakaal kindlaks tehtud isikutest	Muutus	Kohalik elanik (maakonna täpsusega)	Osakaal kindlaks tehtud isikutest	Muutus
KarS § 199	7168	-16,60%	3655	51,00%	7,20%	1535	42,00%	-6,30%	2638	72,20%	4,70%
KarS § 199 lg 1	2499	-14,10%	281	11,20%	-1,80%	59	21,00%	-8,30%	209	74,40%	3,80%
KarS § 199 lg 2	4669	-17,90%	3373	72,20%	11,30%	1476	43,80%	-6,70%	2428	72,00%	4,90%
KarS § 200	158	-29,80%	116	73,40%	4,70%	46	40,00%	3,90%	78	67,20%	-2,10%
KarS § 201	519	47,90%	289	55,70%	-1,90%	65	22,50%	2,50%	184	63,70%	-5,00%
KarS § 209	734	-15,00%	717	97,70%	17,00%	263	36,70%	-1,90%	311	43,40%	-8,60%
KarS § 213	565	-0,50%	470	83,20%	5,70%	115	24,50%	1,30%	339	72,10%	18,50%
KarS § 215	168	0,00%	142	84,50%	-2,90%	47	33,10%	-10,70%	99	69,80%	8,80%

Tabel 16. Varavastane kuritegevus Eestis 2018 (magistritöö autori koostatud)

	Kokku	Muutus	isik kindlaks tehtud (avastatud)	Osakaal registreeritud kuritegudest	Muutus	varem karistatud isik	Osakaal kindlaks tehtud isikutest	Muutus	Kohalik elanik (maakonna täpsusega)	Osakaal kindlaks tehtud isikutest	Muutus
KarS § 199	7053	-1,60%	3250	46,10%	-4,90%	1312	40,40%	-1,60%	2455	75,50%	3,30%
KarS § 199 lg 1	2694	7,80%	303	11,20%	0,00%	90	29,70%	8,70%	204	67,30%	-7,10%
KarS § 199 lg 2	4358	6,60%	2946	60,80%	-11,40%	1222	41,50%	-2,30%	2250	76,40%	4,40%
KarS § 200	148	-6,30%	108	73,00%	-0,40%	30	27,80%	-12,20%	84	77,80%	10,60%
KarS § 201	536	3,30%	272	50,70%	-5,00%	51	18,70%	-3,80%	192	70,60%	6,90%
KarS § 209	623	-15,10%	435	69,90%	-27,80%	131	30,10%	-6,60%	239	54,90%	11,50%
KarS § 213	573	1,40%	436	76,10%	-7,10%	104	23,90%	-0,60%	279	64,00%	-8,10%
KarS § 215	160	-4,80%	123	76,90%	-7,60%	39	31,70%	-1,40%	87	70,70%	0,90%

Tabel 17. Varavastane kuritegevus Eestis 2019 (magistritöö autori koostatud)

	Kokku	Muutus	isik kindlaks tehtud (avastatud)	Osakaal registreeritud kuritegudest	Muutus	varem karistatud isik	Osakaal kindlaks tehtud isikutest	Muutus	Kohalik elanik (maakonna täpsusega)	Osakaal kindlaks tehtud isikutest	Muutus
KarS § 199	6443	-8,60%	3594	55,80%	9,70%	1331	37,00%	-3,40%	2703	75,20%	-0,30%
KarS § 199 lg 1	2283	-15,30%	330	14,50%	3,30%	88	26,70%	-3,00%	236	71,50%	4,20%
KarS § 199 lg 2	4160	-4,50%	3264	78,50%	17,70%	1243	38,10%	-3,40%	2467	75,60%	-0,80%
KarS § 200	137	-7,40%	92	67,20%	-5,80%	25	27,20%	-0,60%	72	78,30%	0,50%
KarS § 201	498	-7,10%	248	49,80%	-0,90%	65	26,20%	7,50%	176	71,00%	0,40%
KarS § 209	888	42,50%	493	55,50%	-14,40%	132	26,80%	-3,30%	350	71,00%	16,10%
KarS § 213	738	28,80%	388	52,60%	-23,50%	81	20,90%	-3,00%	301	77,60%	13,60%
KarS § 215	135	-15,60%	111	82,20%	5,30%	33	29,80%	-1,90%	76	68,50%	-2,20%

Tabel 18. Varavastane kuritegevus Eestis 2020 (magistritöö autori koostatud)

	Kokku	Muutus	isik kindlaks tehtud (avastatud)	Osakaal registreeritud kuritegudest	Muutus	varem karistatud isik	Osakaal kindlaks tehtud isikutest	Muutus	Kohalik elanik (maakonna täpsusega)	Osakaal kindlaks tehtud isikutest	Muutus
KarS § 199	6753	4,80%	3593	53,00%	-2,80%	1285	35,00%	-2,00%	2704	75,30%	0,10%
KarS § 199 lg 1	2150	-5,80%	299	14,00%	-0,50%	74	35,80%	9,10%	225	75,30%	3,80%
KarS § 199 lg 2	4602	10,60%	3294	71,60%	-6,90%	1211	36,80%	-1,30%	2479	75,30%	-0,30%
KarS § 200	102	-25,50%	73	71,60%	4,40%	17	23,30%	-3,90%	47	64,40%	-13,90%
KarS § 201	351	-29,50%	153	43,60%	-6,20%	28	18,30%	-7,90%	109	71,20%	0,20%
KarS § 209	928	4,50%	290	31,30%	-24,20%	124	42,80%	16,00%	189	65,20%	-5,80%
KarS § 213	792	7,30%	352	46,20%	-6,40%	61	17,30%	-3,60%	289	82,10%	4,50%
KarS § 215	136	0,70%	105	77,20%	-4,70%	25	23,90%	-5,90%	71	67,60%	-0,90%

Lisa 2. Menetlusüksuste intervjuu küsimused

Lisa 2 eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldab juurdepääsupiiranguga teavet. Alus AvTS § 35 lg 1 p 5¹

Lisa 3. SKT juhtide intervjuuküsimused

Lisa 3 eemaldatud tööst autori poolt, kuna sisaldab juurdepääsupiiranguga teavet. Alus AvTS § 35 lg 1 p 5¹